

Tweejaarlijks periodiek van de
Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde

Vlag! 22

22/280 voorjaar 2018

Vlaggen van Donetsk, Loegansk en Krim

De republiek der Zuid-Molukken

Vlag Gambia ontkomt net aan een verminking

Kruisvlaggen in Engeland

Vlag van gemeente Valkenburg aan de Geul

- 3 Jos Poels –
**Donetsk, Loegansk
en Krim**
- 8 Wim Schuurman –
**De republiek der
Zuid-Molukken**
- 11 In Memoriam **Anton Warnies**
- 12 Jos Poels – **Vlag Gambia
ontkomt nèt aan een
verminking**
- 23 Wim Schuurman –
Kruisvlaggen in Engeland
- 29 Marcel van Westerhoven –
Valkenburg aan de Geul
- 30 **Hijzen of niet?** –
Valkenburg aan de Geul

Omslag voorzijde:

Theun Okkerse – *Complementaire vlaggen*,
fotocollage, 2018

De foto is genomen in de tuin van Museum Voorlinden in Wassenaar en gaf aanleiding om een photoshop-collage te maken. De prachtige schaduw van twee bomen leidt het oog naar de vlaggen. Vanzelfsprekend stond er in werkelijkheid slechts één mast met daarin de Nederlandse vlag.

De duoschaduw van de bomen vraagt om twee masten en vlaggen. Dat maakt het beeld onwaarschijnlijk maar tegelijkertijd wil het overtuigen.

De volstrekte gelijkheid, van de identiek wapperende vlaggen, krijgt een eigenaardige wending door de tegenovergestelde kleurstelling. Rood is groen, wit is zwart en blauw is oranje; alsof een filter alleen de kleuren omkeerd en het beeld ongemoeid laat.

ThO

Vlag! 22 dus eigenlijk: Vexilla Nostra nr 280

Voor u ligt het eerste nummer van Vlag! in 2018. De Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde heeft de titel overgenomen van het gezamenlijke blad Vlag! dat het negen jaar lang samen met de Stichting Vlaggenparade Rotterdam tot eind 2017 uitgaf.

In die periode zijn wij verwend met een volledig in kleur gedrukt blad, dat wij voor de helft konden vullende met kleurige vlaggenkundige artikelen.

De Vlaggenparade gaat in z'n communicatie geheel digitaal, iets dat goed aansluit bij haar doel: Rotterdamers, uit alle windstreken, tot elkaar brengen. De vlaggen op de parade spelen hierin een belangrijke rol. Op elke vlaggenmast zit een QR-code. Eenmaal gescand vertelt die het verhaal van een Rotterdammer die in het land van de vlag zijn wortels heeft.

Nu is hier Vlag! 'nieuwe stijl' die geheel door de NVvV-redactie ingedeeld kan worden.

Dat betekent op alle pagina's artikelen over vlaggen. Naast dat dit Vlag! 22 is, is het ook NVvV's 280ste uitgave als we alle Vexilla Nostra's, ons lijfblad van voor de gezamenlijke uitgave, erbij optellen.

Dit blad is bedoeld om achtergrondverhalen te plaatsen, voor actuele informatie is www.vlaggenkunde.nl het medium.

Wij, de redactie, zijn de auteurs bijzonder erkentelijk voor hun boeiende bijdragen en wensen de lezers veel vlaggenkundig leesplezier.

Colofon

Vlag! nr 22/280, voorjaar 2018
ISSN 1877-167X

copyright 2018
Nederlandse Vereniging
voor Vlaggenkunde.

Redactie
Daan van Leeuwen,
Theun Okkerse,
Marcel van Westerhoven

Vaste medewerkers:
dr Willem van Ham,
Daan van Leeuwen,
Wim Schuurman,
Marcel van Westerhoven

Abonnement € 25,- per jaar
Aanmelden bij:

Marcel van Westerhoven,
secretaris NVvV
Willemsbos 89
2134 EC Hoofddorp
m.westerhoven@gmx.net
www.vlaggenkunde.nl

Grafische vormgeving:
Theun Okkerse c/o Pictoright

Printwerk:
RAD Dordrecht

Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this magazine may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Donetsk,
Loegansk
en Krim
laten met
vlaggen zien
Russisch
te willen zijn

Industriële Donbas wil los van Oekraïne

De twee Oost-Oekraïense regio's Donetsk en Loegansk, die vier jaar geleden eenzijdig de onafhankelijkheid uitriepen, hebben nu beiden vlaggen. Die twee lijken niet alleen op elkaar; ze doen ook erg aan de Russische driekleur denken. Dat is precies wat de Oost-Oekraïense Russen met hun vlaggen tot uitdrukking willen brengen: ze willen bij Rusland horen. De Russen in Krim en Sebastopol hebben dat al direct in 2014 gedaan.

Door JOS POELS

Bij het uiteenvallen van de Sovjet-Unie in december 1991 werden de vijftien republieken onafhankelijke landen. Ze veranderden hun vlaggen, maar behielden de grenzen uit het communistische tijdperk. Dat zorgde weer voor nieuwe conflicten waarbij diverse gebieden eenzijdig hun onafhankelijkheid uitriepen. Transnistrië scheidde zich van Moldavië af; Abchazië en Zuid-Ossetië losten zich van Georgië, en Nagorno Karabach – vorig jaar omgedoopt tot Artsakh – maakte zich los van Azerbeidzjan.

Het jongste bewijs dat na 25 jaar de ontmanteling van de Sovjet-Unie nog steeds

niet is voltooid, kwam vier jaar geleden in Oekraïne aan de oppervlakte. Toen daar een pro-Russische regering verdere toenadering tot Rusland zocht, braken eind 2013 in de hoofdstad Kiev protesten uit. Deze zogenaamde *Euromaidan Revolutie* leidde op 24 februari 2014 tot het vertrek van de pro-Russische president Viktor Janoekovitsj.

De nieuwe Oekraïense regering die daarop aantrad, zocht toenadering tot de Europese Unie (EU). En dat was weer tegen het zere been van de etnische Russen in Oost-Oekraïne. De onrust verplaatste zich van Kiev naar het schiereiland Krim in de Zwarte Zee. Tientallen gewapende mannen bestormden op 27 februari het parlamentsgebouw in de regionale hoofdstad Simferopol, en hesen er de Russische vlag.

Al op 16 maart vond er een referendum plaats, waarbij 96,6% van de bevolking voor aansluiting bij Rusland koos. De Russische president Vladimir Poetin gaf daaraan twee dagen later gevolg. Krim werd als een zelfstandige republiek in de Russische Federatie opgenomen. De Krim was op 19 februari 1954 – in de tijd van de Sovjet-Unie – door Rusland aan Oekraïne afgestaan. De op het schiereiland gelegen belangrijke ijsvrije havenstad Sebastopol diende als marinebasis van de Sovjet-Unie.

Afb 1. De vlag van Krim doet bewust heel erg denken aan de vlag van Rusland.

Afb 2. Het op 24 september 1992 aangenomen wapen voor Krim heeft de Russische annexatie overleefd.

Afb 3. De marinebasis Sebastopol heeft een bijzondere status. De vlag werd op 21 april 2000 aangenomen.

Etnische Russen

Het zware industriegebied Donbas, in het oosten van Oekraïne, wordt bevolkt door in meerderheid etnische Russen. Die raakten geïnspireerd door wat er in Krim gebeurde. Op 6 april 2014 werden de overheidsgebouwen in de *oblasten* Donetsk en Loegansk bestormd door pro-Russische opstandelingen. Ze eisten het uitschrijven van referenda over aansluiting bij Rusland. De volksraadplegingen die daarop 11 mei werden gehouden, resulteerden in grote steun voor afscheiding van Oekraïne. Loegansk en Donetsk riepen een dag later eenzijdig de onafhankelijkheid uit als volksrepublieken. De staatsvorm van volksrepubliek verwijst naar de communistische tijd en dient als een soort legitiem bewijs dat het volk het voor het zeggen heeft.

De onafhankelijkheidsverklaringen werden internationaal niet erkend. Oekraïne heeft geprobeerd de pro-Russische opstandelingen met geweld weer binnen zijn grenzen te krijgen. Voor een deel is dat gelukt, maar sinds de Akkoorden van Minsk in 2015 is er een bestand van kracht. Beide oblasten zijn sindsdien feitelijk verdeeld in Oekraïense en 'onafhankelijke' gebieden. De strijd heeft tot nog toe zeker aan 10.000 mensen het leven gekost.

Tot aansluiting bij de Russische Federatie is het voor de twee volksrepublieken na vier jaar nog niet gekomen. Poetin heeft de onafhankelijkheid van de twee landjes niet

officieel erkend. Maar inwoners van Donetsk en Loegansk mogen van hem zonder enkel probleem in Rusland wonen, reizen, werken en studeren. De rest van de wereld heeft de nieuwe staatjes nog niet erkend, wat die ook niet heeft gedaan met de andere eenzijdig uitgeroepen voormalige Sovjet-gebieden.

Krim

Na de onafhankelijkheid van Oekraïne in 1991 kregen de *oblasten*, vergelijkbaar met regio's of provincies, van Kiev toestemming om eigen vlaggen aan te nemen. Dat deden de meeste van de 24 oblasten, één republiek en twee zelfstandige steden in de jaren rond de eeuwwisseling.

Krim had in het laatste jaar van het bestaan van de Sovjet-Unie van Moskou de status gekregen van Autonome Socialistische Sovjet Republiek. Op 26 februari 1992, de Sovjet-Unie bestond niet meer, werd Krim omgevormd tot een republiek binnen het Oekraïense staatsbestel.

Het parlement van Krim nam 24 september 1992 een eigen vlag aan, naar een ontwerp van A. Malyhin en V. Trusov. Volgens artikel 1 van de Wet over de Staatsvlag van de Republiek Krim bestond die vlag uit drie horizontale banen, donkerblauw, wit en rood. De blauwe en rode baan hadden elk een hoogte van 1/6 van de vlag en de witte middenbaan had een hoogte van 4/6. De lengte-breedteverhoudingen waren

vastgesteld als 1:2 (Afb 1).

Blauw, wit en rood zijn de kleuren van de Russische vlag. Ze waren weliswaar in een volkomen andere volgorde, maar Krim toonde met de kleurentrits aan dat ze eigenlijk als Russen willen worden gezien. Als uitleg van de kleuren werd gezegd dat rood voor het verleden van Krim staat, wit voor het heden, en blauw voor de toekomst van het gebied¹.

De vlag werd op 21 april 1999 bevestigd door een resolutie van parlement van Krim. Die bevestiging was nodig omdat de Republiek Krim een half jaar eerder als Autonome Republiek Krim een nieuwe status had gekregen binnen Oekraïne.

De annexatie van Krim door Rusland in maart 2014 was geen aanleiding de vlag te veranderen. Die symboliseerde immers precies wat de bevolking van Krim wilde. Er werd wel een nieuwe wet opgesteld, die op 5 juni 2014 van kracht werd. Daarin werd ook het wapen in het gebruik bevestigd dat was aangenomen in de tijd dat Krim deel was van Oekraïne (Afb 2).

Sebastopol op het Krim-schiereiland had in de Oekraïense tijd een aparte status. De marinebasis werd in 2014 tegelijk met Krim geannexeerd. De stad behield zijn speciale status en de vlag die het op 21 april 2000 had vastgesteld: een rood doek met daarop het op 12 februari 1969 aangenomen 'communistische' wapen (Afb 3). Plannen de vlag

Afb 4. De vlag van het oblast Loegansk werd op 4 september 1998 vastgesteld.

Afb 5. De lichtblauwe bovenste baan symboliseert dat Loegansk bij Rusland wil horen.

Afb 6. Loegansk's wapen lijkt veel op een staatswapen uit de Sovjet-tijd.

te veranderen, zijn nog niet uitgevoerd.

N. Krylov en S. Shakhunov symboliseerden met blauw in het wapen de Zwarte Zee en met wit de kenmerkende witte huizen in de stad. Het lint met ster verwijst naar de titel Heldenstad. Sebastopol kreeg die voor de moed die zijn inwoners in 1941-42 toonden tijdens de Duitse belegering. Ook de lauwertak herinnert daar aan. Het standbeeld van adelaar met lauwerkrans staat in werkelijkheid in de haven. Het herinnert aan de schepen die Rusland daar tijdens de Krimoorlog in 1854-1855 afzank om de haven te blokkeren voor de Engels-Franse vloot².

Steenkool

In de Oekraïense tijd hadden de oblasten Donetsk en Loegansk vlaggen aangenomen. Als eerste van de twee stelde het oblast-parlement van Loegansk op 4 september 1998 een vlag vast, naar een ontwerp van L. Zhdanov (Afb 4). Het is een blauw doek met in de linker bovenhoek het wapen dat Loegansk op 15 mei 1998 had aangenomen naar een ontwerp van A. Zakoretskyi.

Op het midden van het wapenschild staan, in zwart, een hoogoven en twee hammers. Ze symboliseren de zware industrie in het gebied, mogelijk gemaakt door de aanwezigheid van grote hoeveelheden steenkool. De zon staat symbool voor het feit dat Loegansk daar in Oekraïne ligt waar de zon

opkomt. De marmot en het paard komen uit enkele stedelijke wapens van Loegansk. De 17 goudgele- en veertien witte sterren die het wapenschild op de vlag omcirkelen, staan voor de 17 districten en veertien steden in het oblast³.

Deze vlag uit 1998 is nog steeds de vlag van het deel van het oblast dat niet in handen is van de pro-Russische opstandelingen die op 12 mei 2014 de Volksrepubliek Loegansk uitriepen. Het parlement van deze republiek schreef op 15 mei een ontwerpwedstrijd uit voor een nationale vlag. Op 24 september stelde het die vast. Deze vlag (verhoudingen 2:3) heeft drie even hoge banen. De bovenste lichtblauw, de middelste donkerblauw en de onderste rood (Afb 5). De rebellen namen toen ook een nieuw wapen aan, dat heel veel lijkt op een staatswapen uit de Sovjet-tijd (Afb 6). De Vlaggenwet werd op 5 januari 2018 enigszins aangepast, maar raakte de kleuren en verhoudingen van de vlag zelf niet.

Het uiterlijk van de vlag is niet heilig voor de pro-Russische rebellen in Loegansk. Ze wordt ook veel gezien in niet-officiële varianten, zoals met wapen, of met wapen én de naam van het land in cyrillische letters.

Twee van de drie Russische kleuren zijn in de landsvlag van Loegansk opgenomen. Hiermee eren de etnische Russen hun moederland. Met de lichtblauwe bovenste baan symboliseert Loegansk zichzelf als een Rus-

sisch gebied. Andere gebieden in Oost-Oekraïne met grote concentraties etnische Russen vervangen de witte baan uit de Russische vlag voor een andere, eigen kleur. Donetsk heeft zwart in de bovenste baan staan. Groen is de kleur van de Russen in Charkov, een ten noorden van Loegansk gelegen Oekraïens oblast.

Oblast Donetsk

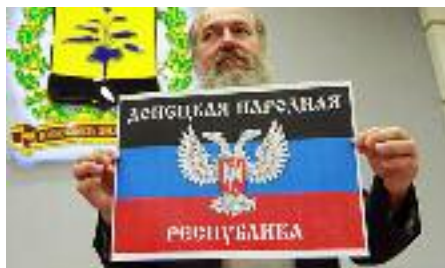
Het parlement van het oblast Donetsk nam in de Oekraïense tijd op 17 augustus 1999 een vlag aan naar een ontwerp van Nina Grigorievna Shcherbak. De kunstenaar uit de stad Donetsk was een van de bijna tweehonderd deelnemers aan een door het oblast uitgeschreven ontwerpwedstrijd. Volgens de ontwerp-instructies moest in de vlag de ziel van de regio worden blootgelegd. Shcherbak's vlag (verhoudingen 2:3) had twee even hoge banen. Boven blauw, beneden zwart. Op de blauwe baan staat een gele, halve zon met twaalf stralen. Op de zwarte baan staan vijf gele reflecties van de zon (Afb 7).

"Deze vlag symboliseert dageraad, wedergeboorte en bewustwording. Ik vind het heel leuk als de zon achter een wolk ondergaat en je dan haar stralen goed ziet. Dat heb ik hier in de Donbas heel vaak gezien," zei Shcherbak in een interview met de krant *Segodnya* in 2009⁴. De kunstenaar moet heel vaak uitleggen dat de zwarte baan niet

Afb 7. De vlag van het oblast Donetsk, in 1999 ontworpen door Nina Grigorjevna Shcherbak.

Afb 8. Op 21 juni 2014 nam het parlement deze vlag voor De Volksrepubliek Donetsk aan.

Afb 9. Het wapen van de Volksrepubliek Donetsk heeft erg veel weg van het wapen van Rusland.

voor de Zwarte Zee staat. Een dergelijke link is makkelijk te leggen, want het oblast ligt aan de Zee van Azov, die deel uitmaakt van de Zwarte Zee. De ontwerper wilde met de zwarte baan de rijke kolenaftzettingen symboliseren.

De vlag van Shcherbak werd in het begin van de demonstraties in april-mei 2014 nog vaker gezien in het pro-Russische kamp. Maar zij maakte al gauw plaats voor driebanige vlaggen: boven zwart, midden blauw en beneden rood, en over alles heen een dubbelkoppige adelaar met op de borst een schild met de afbeelding van de aartsengel Michaël. Vaak met in cyrillische letters de naam Volksrepubliek Donetsk.

In de in alle haast opgestelde Grondwet van de Volksrepubliek Donetsk van 14 mei 2014 werd in artikel 3 over de nationale symbolen vastgelegd dat er een speciale wet moet komen waarin de vlag en het gebruik ervan worden vastgesteld. Het volksparlement discussieerde op 21 juni over de nationale symbolen. Het Russische persbureau *Tass* noteerde dat de gemoederen daarbij nogal verhit raakten. Er was onenigheid over de volgorde van de banen en over de vraag of de koppen van de adelaar al dan niet kronen moesten dragen. Uiteindelijk nam het parlement van de Volksrepubliek Donetsk een zwart-blauw-rode vlag aan met daarop een grote adelaar en bovenin de zwarte baan in cyrillisch de

woorden 'Donetskaja Narodnaj', en in de onderste, rode baan 'Respublika', de Volksrepubliek Donetsk (Afb 8). Aan de stemming, ook voor het wapen (Afb 9), namen 74 van de 147 parlementsleden deel⁵. Een maand later werd vlucht MH17 van *Malaysian Airlines* in het gebied van de volksrepubliek uit de lucht geschoten. Bij de 298 slachtoffers die daarbij omkwamen, waren 193 Nederlanders.

In welke vorm het besluit over de vlag is genomen, blijft onduidelijk. Besluiten van de Volksraad uit mei 2014 lijken onvindbaar⁶. De vaststelling van de vlag is hoe dan ook overhaast genomen. Op 1 december 2015 startte een parlementscommissie een onderzoek naar de juiste nationale symbolen. Commissievoorzitter Herman Kadyrov zei toen: "De staatsymbolen van het land weerspiegelen zijn identiteit en soevereiniteit. De driekleur, die we vandaag zien, is de vlag van de Krivoy Rog Republiek. We hadden eerst niet de mogelijkheid om heraldische experts te raadplegen, en ook geen kunstenaars. Het besluit moest snel worden genomen. Zo werden als noodgeval de vlag en het wapen van de Dnjepr geadopteerd. Op dit moment worden we geconfronteerd met de noodzaak om de kwestie van de ontwikkeling van staatsymbolen grondiger te benaderen"⁷.

De commissie kwam tot het eindoordeel dat de vlag van de volksrepubliek een drie-

kleur diende te zijn, zonder wat voor symbool dan ook erop (Afb 10). Het duurde echter nog tot 9 februari 2018 tot de Vlaggenwet door de Volksraad werd aangenomen. Nadat president Alexander Zakharenko van het land er op 27 februari zijn goedkeuring aan gaf, werd die van kracht.

De vlag van Donetsk, zonder emblemen en opschriften, was al langzaam in gebruik gekomen voordat die officieel werd in februari 2018. Zo werden al in mei 2015 Oekraïense nummerplaten vervangen door die van de volksrepubliek, voorzien van een plaatje van een effen driebanige vlag. Het gebruik van die vlaggen raakte vooral ingeburgerd bij officiële instanties, nog niet bij het volk.

Krivoy Rog Republiek

De vlag van de Volksrepubliek Donetsk wordt in verband gebracht met de kortstondige Krivoy Rog Republiek. Deze werd met Rood-Russische steun op 12 februari 1918 opgericht, in het huidige grensgebied van Oekraïne en Rusland. De steden Charkov en Loegansk waren op verschillende momenten hoofdstad van deze volksrepubliek. De nu gebruikte vlag van Donetsk zou een kopie zijn van de vlag van de Krivoy Rog Republiek. Na het Verdrag van Brest-Litovsk, tussen Rusland en Duitsland, hield de republiek op te bestaan. Het grondgebied werd in 1921 opgenomen in Sovjet-Oekraïne⁸.

Afb. 10. De vlag van de Volksrepubliek Donetsk heeft sinds 27 februari 2018 drie evenhoge banen. De zwarte baan symboliseert Donetsk.

In de universiteit van Donetsk weet Krivoy Rog Republiek-expert Vladimir Kornilov zeker dat dit verhaal over de vlag een fabeltje is. “Die vlag is nooit gebruikt in de Krivoy Rog Republiek. Daar wapperde toen een communistische rode vlag”, zegt hij. “Het zit anders. Mijn broer en ik hebben in 1989 of 1990 een vlag ontworpen voor de Donbas Beweging. Het idee was simpel: de kleuren van de vlag van de toenmalige Sovjet Republiek Oekraïne plus een zwarte baan voor de kolenindustrie in Donetsk. Onze vlag was rood boven, blauw in het midden en zwart beneden”⁹.

De vlag die de gebroeders Kornilov voor de Donbas Beweging (*Interdvizheniye Donbasa*), bedachten, werd op 8 oktober 1991 door de beweging erkend en aangenomen. *Interdvizheniye Donbasa* maakte zich destijds sterk voor het instandhouden van de Sovjet-Unie. Kornilov: “Jaren later dook de vlag weer op, maar de volksrepubliek veranderde de volgorde van de banen, waardoor het tot uitdrukking kon brengen dat die bij Rusland wil horen. Hetzelfde geldt voor de dubbelkoppige adelaar.”

Nieuw-Rusland

Loegansk en Donetsk hebben een maand nadat ze tot volksrepublicen werden uitgeroepen geprobeerd om samen te gaan in een federatie, die Nieuw-Rusland (*Novorossia*) zou moeten gaan heten. Novorossia was

een idee dat eind 2013 tijdens de Euromaidan Revolutie op Facebook was geboren in pro-Russische kringen.

Journalist Alexander Chalenko claimt dat hij betrokken was bij het ontwerpproces van de vlag voor Nieuw-Rusland (Afb 11). “Ik stelde me een witte achtergrond voor, met daarop een blauw Sint-Andreaskruis met rode randen. Die was duidelijk geïnspireerd op de Russische marinevlag. Volgens mij is duidelijk waarom”, aldus Chalenko op zijn eigen Facebook-pagina. “Maar anderen stelden voor om de kleuren te wisselen, om rood de hoofdkleur te maken. Het blauwe kruis daarop zou witte randen moeten krijgen. Dat resulteerde in een mooie vlag. De kleuren van de Novorossia-vlag waren identiek aan de Russische driekleur. En op 4 december 2013 nam ik ‘namens het volk’ het initiatief en riep op: “Iedereen die Euromaidan niet accepteert, moet de vlag van Novorossia ophangen bij zijn Facebook-profiel”¹⁰.

De vlag was in het eerste jaar van de afscheiding van Donetsk en Loegansk vaak te zien, maar het idee om tot een federatie te komen is nooit doorgezet. Naar verluidt omdat Poetin een dergelijke federatie niet ziet zitten. In de twee nieuwe volksrepublicen hebben ze echter een andere manier gevonden om Poetin te laten zien dat ze Russisch willen worden. Steeds vaker wordt de Russische vlag, al dan niet samen met die van de eigen volksrepubliek, uitgestoken.

Afb. 11. De in 2013 voorgestelde vlag voor Novorossia, een mogelijke federatie van Donetsk en Loegansk.

Noten

- 1 Andriy Grechylo: "Contemporary flags of the Ukrainian regions: Old traditions and new designs", *Proceedings of the 20th International Congress of Vexillology, Stockholm 2003*, p. 236.
- 2 Persoonlijke mededeling Viktor Lomantsov, 7 april 2018.
- 3 Grechylo, 2003, p. 239-240.
- 4 <https://www.segodnya.ua/regions/donetsk/flah-donetskoj-oblasti-vybirali-iz-200-variantov.html> (Geraadpleegd, 3 april 2018)
- 5 <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1271627> (Geraadpleegd, 27 maart 2018)
- 6 De website van de Volksraad van Donetsk (<https://dnrsovet.su>) houdt alle wetten en decreten. De nummering van beide besluitreeksen begint pas in november 2014.
- 7 <https://dnrsovet.su/deputaty-obsudili-gosudarstvennye-simvoly-dnr/> (Geraadpleegd, 19 mei 2017)
- 8 Maxim Edwards: Symbolism of the Donetsk People's Republic, 9 June 2014. <https://www.opendemocracy.net/od-russia/maxim-edwards/symbolism-of-donetskpeople%E2%80%99s-republic-flag-novorossia> (Geraadpleegd 21 juni 2014)
- 9 Messenger-interview met Vladimir Kornilov, 4 april 2018.
- 10 <https://www.fort-russ.com/2015/12/the-real-story-of-novorossiya-flag/> (Geraadpleegd, 4 april 2018)

De Republiek der Zuid-Molukken (RMS)

Ook in 2017 bezocht Thijs van Leeuwen, oud-voorzitter van de NVvV, de Vierdaagse van Nijmegen, een wereldbekend wandel-evenement. Hij signaleerde er een hem onbekende vlag en nam contact met mij op. Omdat ik die na een middag zoeken en het inschakelen van *flagfinders* nog niet thuis kon brengen, plaatste ik een bericht op onze facebookpagina. Binnen een dag was met hulp van enkele reacties de onbekende ons bekend gemaakt. Het is de tweede vlag in dit artikel (*afbeelding 7*) waar het toen om draaide. Verder zij opgemerkt dat RMS-ers al vele jaren deelnemen aan de Vierdaagse van Nijmegen. Dit blijkt bijvoorbeeld uit *afbeelding 1*, waar de RMS-vlag net de toeschouwers groet.¹

Door WIM SCHUURMAN

met medewerking van Thijs van Leeuwen en van Jos Poels

Op 27 december 1949 droeg Nederland de soevereiniteit van Nederlands-Indië met uitzondering van Nieuw-Guinea over aan de *Republik Indonesia Serikat (RIS)*, oftewel de Verenigde Staten van Indonesië, na daarover afspraken gemaakt te hebben op de zogenaamde Rondetafelconferentie [RTC]. De Zuid-Molukken maakten toen als *daerah* ofwel district deel uit van de *Negara Indonesia Timur [NIT]*, de Federatie van Oost-Indonesische Staten die in december 1946 gevormd was.

Nadat duidelijk geworden was dat deze jonge staat in de eenheidsstaat Indonesië ingelijfd zou worden, werd de onafhankelijke Republiek Maluku Selatan [RMS], de Republiek der Zuid-Molukken, op 25 april 1950 geproclameerd, nadat de vorming van een onafhankelijke Republiek Indonesia Timur [RIT] ofwel Republiek Oost-Indonesië was mislukt. Dit alles was mogelijk volgens de bepalingen van de RTC en NIT. *Afb 2*.

'Onafhankelijkheidsverklaring Zuid-Molukken,

Ter voldoening aan de waarachtige wil, eis en aandrang van het Volk der Zuid-Molukken, proclameren wij hierbij de onafhankelijkheid de facto en de jure van de Zuid-Molukken met de politieke vorm van een republiek, los van elke staatkundige betrekking met de staat Oost-Indonesie en de Republiek der Verenigde Staten van Indonesie, op grond van het feit dat de deelstaat Oost-Indonesie niet in staat is zich als deelstaat te handhaven in overeenstemming met de regelingen van de Denpasar-conferentie, welke nog wettig van kracht zijn, alsmede in overeenstemming met het Besluit van de Zuid-Molukken Raad van 11 maart 1947, terwijl voorts de Regering van de Verenigde Staten van

Indonesië gehandeld heeft in strijd met de R.T.C.-overeenkomsten en haar eigen grondwet.

*Ambon, 25 april 1950 De Regering der Zuid-Molukken,
w.g. J.H. Manuhutu & A. Wairisa' (Afb 3.)*

Op 28 april 1950 werd een staatscommissie benoemd die tot taak kreeg een nationale vlag te ontwerpen. Deze commissie stond onder voorzitterschap van M.A. Tetelepta, de latere minister van Onderwijs. De ontworpen en genaaide vlag werd dinsdagmorgen 2 mei 1950 op het plein tegenover het regeringsgebouw in Kota Ambon om 10.00 uur voor het eerst gehesen. We beschikken niet over een foto van de vlag zelf van dat historische moment. *Afb 4*

Op 4 mei 1950 werden per regeringsbesluit in 'Berita Ambon' de vorm en betekenis van de nieuwe vlag uiteengezet. Op 2/4 mei 1950 is de vlag van de Republiek der Zuid-Molukken bij Regeringsbesluit vastgesteld. *Afb 5*.

Afb 1: 1972, vlaggendragers groeten het publiek op de hoofdtribune van de Nijmeegse Vierdaagse.

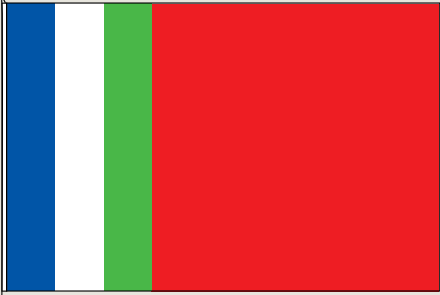
Deze vlag is onder twee namen bekend: *Bandera Pelani* (Regenboogvlag) en *Bandera Ampa 'Cora'* (De Molukse Vierkleur). Het doek kent verhoudingen van 2 : 3 en kent vier lengtebanen van blauw/wit/groen/rood in de verhoudingen van 1:1:1:6. *Afb 6*.

De betekenis van de kleuren:

Blauw symboliseert de zee, die door haar rijke opbrengst zo'n grote rol speelt in het dagelijkse leven van het volk. Het symboliseert ook de trouw van het Molukse volk aan het land.

Wit doelt op de zuiverheid van de strijd en op de vrede die gediend

Afb 6 Officiële vlag van de Zuid-Molukken, vlag van de RMS in ballingschap

P R O K L A M A S I .-
KEMERDEKAAN MALUKU SELATAN.

Memenuhi kemauan jang sungguh, tuntutan dan desakan rakyat Maluku Selatan, maka dengan ini kami proklamir KEMERDEKAAN MALUKU SELATAN, defakto de jure, jang berbentuk Republik, lepas dari pada segala perhubungan ketetonegeraan Negara Indonesia Timur dan R.I.S., berhalasan N.I.T. sudah tida sanggup mempertahankan kedudukannya sebagai Negara Bahagian selaras dengan peraturan2 Mataraj Demosar jang masih sjah berlaku, djuga sesuai dengan keputusan Dewan Maluku Selatan tertanggal 11 Maret 1947, sedang R.I.S. sudah bertindak bertentangan dengan keputusan2 K.M.S. dan Undang2 Desernja sendiri.

Ambon, 25 April 1950.-

Pemerintah Maluku-Selatan,

 (J. H. MANGUNTU)

 (A. W. T. S. S. S.)

Afb 3 Proklamasi Republik Maluku Selatan.

Afb 2 Ligging van de Zuid-Molukken.

Afb 4 Aangetreden RMS-kabinet (links) bij de eerste vlaghijsing. Het dundoek ging rechts buiten beeld in top.

Afb 5 Toeschouwers/deelnemers. De vlag wordt links buiten beeld gehesen.

Afb 7 Tweede vlag; status van voorlopig ontwerp uit 1950.

Afb 8 Staatswapen RMS.

Afb 9: logo FKM.

Afb 10 Tweede logo FKM

wordt. Het is de kleur van de witte stranden die door de zee worden overspoeld.

Groen is de kleur van het rijke landschap, dat het volk voedsel schenkt.

Rood is het symbool van de voorouders, de oerkleur ofwel *asa* van het hele land. Het symboliseert ook het bloed en vuur van het volk om zich te verdedigen tegen vreemde indringers.

Deze Regenboogvlag ofwel Molukse Vierkleur is de officiële vlag van de Zuid-Molukkers en hun regering in ballingschap.

Het precieze uiterlijk van deze vlag was medio mei 1950 niet direct duidelijk! Twee kranten meldden dat in de blauwe baan een vis met schelpen afgebeeld zou zijn¹.

Een week later werd op 9 mei 1950 in Ambon opnieuw voor het eerst een vlag gehesen. Volgens Stefan Lambregts op *Flags of the World* in 2006 kende deze geen lengtebanen, doch evenhoge met een broekingdriehoek: drie evenhoge banen van blauw, wit en groen met een rode broekingdriehoek waarop een cirkel van zeven witte vijfpuntige sterren.

Van de sterren wordt verondersteld dat deze staan voor de belangrijkste eilanden van de Zuid-Molukken, te weten Buru, Ceram, Ambon, Wetar, de Tanimbar eilanden, de Key eilanden en de Aru eilanden.

Deze vlag werd in vlaggenkundige kring bekend door een publicatie in het *Heraldisch Tijdschrift*, jaargang 11 (2005). Hierin staat letterlijk de volgende passage:

“Vrijwel tegelijkertijd met het ontwerp voor de vlag van de RMS in Indonesië kwam een andere vlag in Nederland in gebruik. Deze is mogelijk naar een voorlopig ontwerp, dat direct na de uitroeping van de RMS aan Nikijuluw werd doorgegeven, gemaakt.”

Met Nikijuluw wordt hier de Molukse arts Karel Nikijuluw, toenmalig algemeen vertegenwoordiger van de RMS in het buitenland, bedoeld. In het artikel in het *Heraldisch Tijdschrift* wordt helaas geen bron genoemd.

De vraag omtrent dit vlagmodel blijft: hoe verhoudt dit tweede vlagmodel uit Nederland zich tot de hijsing van 9 mei op Ambon? Te meer gezien de communicatiemiddelen van dat moment. Is er sprake van gebrekkige of miscommunicatie geweest? *Afb 7*.

In juli 1950 nam de regering van de Republiek der Zuid-Molukken [RMS] officieel een staatswapen aan. *Afb 8*.

Het ronde wapen met dubbele rand toont een *pombo* ofwel witte Zuid-Molukse duif, die op het punt staat op te vliegen, de vleugels halfgeopend en met in de snavel een vredestakje. Op de borst is een wapenschild getatoeëerd met gekruist een traditionele Molukse *parang* of kapmes, een *salawaku* ofwel een smal schild en een *tombak* ofwel een speer.

Onder de pombo twee gekruiste olijftakken, waaronder de wapen-

spreuk MENA-MURIA in hoofdletters. Boven de duif staat in hoofdletters de naam van de staat in twee gebogen regels: REPUBLIK MALUKU-SELATAN

De wapenspreuk betekent letterlijk: ‘Voor - Achter’, in de zin van: “Wij vormen samen een onverbreekelijk geheel!” Deze woorden hebben het dynamisch karakter gekregen van een klaroenstoot, een strijdkreet die het volk oproept tot een hechte barricade voor eigen levensrechten: Mena Muria, ofwel één voor allen, allen voor één. De Molukse cultuur is rijk aan symboliek en bijgeloof. Als men een witte duif waarneemt bij een belangrijke gebeurtenis, dan ziet men dit als een goed voorteken, ook bij militaire expedities.

Nationaal volkslied

Vanaf de beginperiode van de RMS werd de kapata (Alfoerenlied) “Hena Masa Waia” gebruikt als nationaal volkslied. Een Alfoer was de oorspronkelijke bewoner van het eiland Ceram.

Daar dit lied te pas en te onpas gezongen werd in door de eenheidsstaat Indonesia bezette gebieden, achtte de Zuid-Molukse regering het niet langer geschikt als volkslied.

Hena Masa Waia wordt door sommige Molukse politieke groeperingen/organisaties nog steeds gehandhaafd als nationaal volkslied. De RMS kent officieel een ander volkslied: MALUKU TANAH AIRKU ofwel De Molukken, mijn vaderland.

Op 9 mei 1950 werd het leger, de APRMS, opgericht en op 25 mei werd de RMS-grondwet van kracht.

Op 17 augustus 1950 riep president Soekarno de Indonesische eenheidsstaat uit. Op 28 september begon de invasie van Ambon. Op 5 november daaropvolgend viel de hoofdstad Ambon in handen van het Indonesische leger. Begin december week de RMS-regering uit naar het eiland Ceram. Vandaar werd onder leiding van Chris Soumokil de guerillaoorlog voortgezet.

De Proclamatie van de RMS is onderwerp geweest op de agenda van de Verenigde Naties, maar werd daar verdrongen door de Korea-oorlog. Na de arrestatie van Soumokil op 2 december 1963 liep de oorlog in 1966 ten einde. De tijd na 1966 werd op de eilanden en met name op Ambon gekenmerkt door zware onderdrukking. Kleine groepen actieve RMS-ers bleven voortdurend actief, en veel RMS-ers werden door de bezetter in de gevangenis gezet. Vanuit Nederland zet de Molukse gemeenschap zich nog steeds in voor een eigen staat op de Molukken.

FKM

Het *Front Kedaulatan Maluku*, ook bekend als Maluku Sovereignty Front, is een kleine, meestal niet-gewelddadige groep die zelfbestemming voor de Molukken nastreeft en dus afscheiding van de eenheidsstaat Indonesië. Het FKM is een vereniging van politieke en mensenrechtenorganisaties. Het FKM werd op 15 juni 2000 op Ambon opgericht. Een van hun activiteiten is het laten wapperen

van de RMS-vlag in het openbaar. De leider is Alex Manuputty, die naar de Verenigde Staten van Amerika is gevlucht en vandaar het streven naar onafhankelijkheid steunt.

Vanwege het – in de ogen van Indonesië – uitvoeren van illegale activiteiten zitten verschillende Zuid-Molukkers lange gevangenisstraffen uit.

Het FKM gebruikte in de eerste jaren een logo op witte ondergrond bestaande uit de wapperende eerste RMS-vlag omkranst met van blauwe hoofdletters de naam van de vereniging voluit en de initialen van een groter lettertype onder de vlag.

Momenteel gebruikt het FKM (ook) een ander logo. De naam is uitgebreid met PERWAKILAN USA, staat in zwarte hoofdletters op een witte ring met een zwarte binnen- en buitenrand; tussen de woorden een scheidingsstreepje; ook hier onderin de initialen F.K.M. Het veld binnen en buiten de ring is donkerrood. Binnen de ring is de *pombo* van wit met lijnen van zwart geplaatst. Over diens staart is een wit lint in de vorm van een boogdeel gelegd, waarop de wapenspreuk MENA MOERIA in hoofdletters. *Afb 9*.

Gezien de naamsuitbreiding, het land waar de heer Manuputty verblijft, de stijl van dit logo dat op een zegel lijkt en het feit dat men bij de Verenigde Naties om aandacht voor de kwestie der Zuid-Molukken vraagt, kan het zijn dat het vanuit de VS gebruikt wordt. *Afb 10*.

1. Het Nieuwsblad voor Sumatra, 15 mei 1950, p. 1 en *De Locomotief, Samarangsch Handels- en Advertentie-blad*, Vol. 98, No. 211, 15 May 1950, p1.

Dank

Graag wil ik Jos Poels bedanken voor het aanleveren van gegevens uit zijn archief.

Bronnen:

- <https://www.wereldvlaggen.nl/nl/vlag-de-republiek-der-zuid-molukken-rms-2e-vlag.html>
- <http://www.maluku-collection.nl/vlag.html>
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Republiek_der_Zuid-Molukken
- www.museum-maluku.nl
- Stg Moluks Historisch Museum SvA-1968-nr-221 PDF
- <http://www.republikmalukuselatan.nl/nl/content/history.html>
- <http://www.michr.net/moluccas-sovereignty-front---front-kedaulatan-maluku-fkm.html>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Maluku_Sovereignty_Front

In Memoriam Anton Warnies

(10 juli 1935 - 17 januari 2018)

Begin dit jaar is op 82-jarige leeftijd Anton Warnies overleden. Binnen de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde, waarvan hij lid was sinds 1993, was hij een bekend en prominent figuur. Hij diende de vereniging vele jaren als secretaris en was ook enige tijd voorzitter.

Anton was beroemd binnen de vereniging, want hij was de enige persoon, die nog daadwerkelijk vlaggen bij zijn werkzaamheden had gebruikt. Hij praatte als het ware met vlaggen. Als piepjong matroos monsterde hij aan als seiner 3e klasse bij de Koninklijke Marine. Hij voer over de wereldzeeën op kruisers en zelfs op het enige vliegkampschip dat Nederland ooit gehad heeft: Hr. Ms. Karel Doorman. Op de brug van die schepen was hij voor de commandant een belangrijke vraagbaak om vlaggen op andere schepen te duiden, vlaggen te ontcijferen en natuurlijk zelf ook met vlaggen te seinen.

Later gaf hij hierin les op de Verbindingsschool op het Amsterdamse Marine Etablissement. Daarbij vervaardigde hij zelf met kleurpotlood zijn eigen lesmateriaal wat hij met een knipoog naar zijn roepnaam Toon de titel gaf: VLAGVERTOON!. Binnen de marine klom Anton op van eenvoudig matroos tot Luitenant-ter-Zee 2e klasse. Een hele prestatie in zijn tijd. Trots toonde hij dan ook altijd zijn officierssabel, dat de wand van zijn huiskamer sierde.

Voor de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde, maar ook voor vele buitenlandse vlaggenverenigingen en belangstellenden is hij van onschatbare waarde geweest. Door zijn expertise en praktische ervaring met vlaggen en als beheerder van de bibliotheek van de vereniging was hij in staat alle vlaggenvragen deskundig, maar ook met de nodige humor te beantwoorden.

Door het uiteenvallen van de Sovjet-Unie, waardoor er tal van nieuwe landen ontstonden, en de afschaffing van het apartheidsregiem in Zuid-Afrika, waardoor dit land een nieuwe vlag moest krijgen, beleefde Anton op vlaggenkundig gebied gouden tijden.

Voor mij als voorzitter was hij een belangrijke steun en toeverlaat bij de organisatie van Vlaggendagen op uiteenlopende plaatsen zoals het Scheepvaartmuseum Amsterdam, het Maritiem Museum Rotterdam, het Sportmuseum en het VOC-schip De Batavia in Lelystad, het Vakbondsmuseum en Huis Doorn.

Anton was een rasechte Amsterdammer en mede gezien zijn marineachtergrond is bij zijn overlijden het liedje uit de musical *De Jantjes* toepasselijk: "Nou tabé dan! Ik groet je mijn mooi Amsterdam.

De kapitein staat al op de brug. Geef me nog een poot, straks gaat de boot".

Anton Vaarwel!

Thijs van Leeuwen,

Oud-voorzitter Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde

Vlag Gambia ontkomt nèt aan een verminking

Ontwerper Louis Lucien Thomasi symboliseerde de gouden toekomst van zijn land

President Yahya Jammeh wilde onlangs van Gambia, het kleinste land van Afrika, een Islamitische Republiek maken en dat ook in landsvlag tot uitdrukking brengen. Net voordat de dictator een islamitisch symbool in de vlag kon verordonneren, werd hij zijn land uitgegooid. De door Louis Lucien Thomasi ontworpen kleurige banenvlag bleef daarmee een verminking bespaard. De Gambiaanse vlag is, sinds haar ingebruikname bij de onafhankelijkheid in 1965, uitgegroeid tot een waar nationaal symbool. De vlaggenhistorie van het land dat ontstond om slavenscheppen tegen te houden.*

Door JOS POELS

Het Verenigd Koninkrijk was in 1807 het allereerste land dat de slavenhandel afschafte. De Britten maakten het niet alleen hun eigen slavenhandelaren moeilijk, ze deden dat ook voor die van andere landen. In het gebied dat nu bekend staat als Gambia, stichtten ze een basis van waaruit ze de Gambia-rivier konden controleren en slavenscheppen stoppen. Deze rivier was uitgegroeid tot een soort snelweg voor mensentransporten vanuit het West-Afrikaanse binnenland.

De door het Londense ministerie van

Koloniën uitgezonden kapitein Alexander Grant sloot in april 1816 een verdrag met het stamhoofd van Kombo over St. Mary's Island. Deze stond de zandbank, die in de eeuwen daarvoor door de Portugezen Banjulo werd genoemd, af aan de Britten. St. Mary's Island gaf hen de perfecte controle over de monding van de brede rivier in de Atlantische Oceaan. Hier werd een nieuwe nederzetting gebouwd, naar een ontwerp van Sir Charles MacCarthy. Hij noemde de nederzetting Bathurst, naar de toenmalige Britse minister van Koloniën, Henry Bathurst. Bathurst – in 1973 herdoopt tot Banjul – diende ook als een nieuw thuis voor bevrijde slaven.

Sierra Leone, een ander Brits territorium aan de West-Afrikaanse kust, werd als bestuurszetel aangewezen. Van daaruit werd ook Goudkust, zoals Ghana toen heette, gecontroleerd. Deze merkwaardige bestuurlijke constructie duurde tot 1842, toen het kleine gebied in Gambia een aparte kolonie werd. Inmiddels was de Britse jurisdictie over het gebied uitgebreid. In 1823 hadden de Britten een eiland op ongeveer 250 kilometer stroomopwaarts in de Gambia-rivier gekocht van inheemse hoofden. Dit is waar Georgetown (nu Janjanbureh) ontstond. Toen in 1857 de Britten Albreda (nu Albadarr) op de noordoever van de rivier verwierven, werd Gambia in feite volledig Brits.

Eerste vlaggen

De etnische groepen in Gambia gebruikten geen vlaggen. De enige vlaggen die ze daar zagen, waren die, die werden gebruikt door Europese en Amerikaanse slavenscheppen. De Britten markeerden hun bezittingen over de hele wereld met Union Flags, meestal bij hun overheidsgebouwen en bij militaire posten. Gambia maakte daar geen uitzondering op. In de begintijd van de Britse controle over de Gambia-rivier bestonden er nog geen vlaggen voor de kolonies. Dit veranderde op 16 januari 1866, toen de Admiraliteit in Londen *Circulaire No. 4-S over de koloniale kleuren* rondstuurde. In die circulaire werd voorgeschreven: "Alle vaartuigen die toebehoren aan, of in dienst zijn van de koloniën, (...) moeten een blauwe vlag voeren, met het zegel of de badge van de kolonie in de vlucht"¹.

De introductie van onderscheidende koloniale vlaggen kon ontstaan na de afschaffing van het systeem waarbij de Britse vloot was verdeeld in een rood, een blauw en een wit squadron. De kleur van de vlag verrees tot dan toe tot welk squadron het schip behoorde. De witte versie van de vlag, of *ensign* zoals die door de Britten werd genoemd, bleef aan de marine voorbehouden. De blauwe versie kwam vrij voor vaartuigen in dienst van de overheid; de rode versie voor boten van particulieren.

De nieuwe koloniale vlaggen, ensigns, kwamen steeds tot stand door nauwe samenwerking van de Admiraliteit, het ministerie van Koloniën in Londen, en de Britse gouverneur ter plaatse. De introductie van het koloniale vlaggensysteem ging aanvankelijk aan Gambia voorbij, want het gebied versmolt – voor de tweede keer – met Sierra Leone en Goudkust, in datzelfde jaar 1866. Toen werd ook het gebied in en om Lagos, in het hedendaagse Nigeria, onderdeel van de nieuwe entiteit. Deze vier Britse gebieden werden gezamenlijk de *West Africa Settlements*, de West-Afrikaanse Nederzettingen, genoemd.

Het duurde vier jaar voor de *West African Settlements* een badge kregen, die in de blauwe koloniale vlag, de *blue ensign*, kon worden gebruikt. De Admiraliteitsraad (Lords Commissioners of the Admiralty) in Londen keurde het ontwerp in 1870 goed (Afb 1). De badge was gebaseerd op het oude zegel van Sierra Leone². Het toont een landschap met een bruinachtige olifant – het lijkt erop dat die trompettert – voor een palmboom en groene heuvels op de achtergrond. Onder de olifant staan de rode, kapitale letters 'WEST AFRICA SETTLEMENTS'³.

Verkeerd landschap

Deze afbeelding zou best een accuraat weergegeven landschap kunnen zijn voor Lagos, de Goudkust en Sierra Leone; dat was het echter zeker niet voor Gambia. Dit gebied had (en heeft) geen groene heuvels en het huist ook geen olifanten. Het enige nauwkeurige dat de vlag-badge voor Gambia aangeeft, is de palmboom. Die zijn overal in het land te zien (Afb 2).

De *blue ensign* van de West Africa Settlements werd niet op grote schaal gebruikt. Het werd aanvankelijk nooit aan land ge-

Afb 1. De Admiraliteitsraad in Londen keurde in 1870 de badge van de West-Afrikaanse Nederzettingen goed. In november 1888 eindigde het gebruik ervan.

Afb 4. Badge die Kolonie Lagos in 1886 van de Admiraliteit kreeg.

Afb 2. Palmbomen zijn overal in Gambia te zien. Maar geen heuvels en olifanten. Wel koeien, zoals hier in de omgeving van Kasa Kunda in het Western District.

Afb 5. Na de ontbinding op 28 november 1888 van de West-Afrikaanse Nederzettingen kreeg Sierra Leone van de Admiraliteit een olifantenbadge met de hoofdletters S.L.

Afb 3. In 1877 kreeg Goudkust van de Admiraliteit hetzelfde embleem als dat, dat werd gebruikt tijdens de periode van de West-Afrikaanse Nederzettingen. G en C staan voor Gold Coast.

Afb 6. Gambia's eigen versie van de badge met olifant, verleend kort na 28 november 1888.

Afb 7. De koloniale vlag van Gambia verscheen voor het eerst in de editie van 1889 van het officiële vlaggenboek van de Britse Admiraliteit.

zien, omdat alleen schepen in dienst van de kolonie het recht hadden deze vlag te voeren. Onder deze boten zal de nieuwe koloniale stoomboot *St. Mary* zijn geweest, die in 1875 de *Dover* verving⁴.

De gebieden Lagos en Goudkust verliezen de West-Afrikaanse Nederzettingen in 1874 toen deze fuseerden tot Goudkust. In 1877 kreeg de kolonie Goudkust van de Ad-

miraliteit hetzelfde embleem dat werd gebruikt in de periode dat het gebied deel uitmaakte van de West Africa Settlements. In plaats van de volledige naam van de nederzetting te gebruiken, werden de rode hoofdletters G. en C. gebruikt, afkorting voor *Gold Coast* (Afb 3), de Engelse benaming voor Goudkust. Toen Lagos in 1886 Goudkust verliet en een zelfstandige kolonie werd,

kreeg het twee jaar later hetzelfde olifanten- embleem, maar met de rode hoofdletter L. voor Lagos (Afb 4).

Sierra Leone en Gambia bleven over als de West-Afrikaanse Nederzettingen tot 28 november 1888. Gambia en Sierra Leone werden toen beide zelfstandige kolonies. Sierra Leone kreeg de olifantenbadge met de hoofdletters S. L., voor Sierra Leone (Afb 5). Gambia kreeg hetzelfde embleem van de Admiraliteit, maar met een rode G., voor Gambia (Afb 6). Hiermee kwam een einde aan het gebruik van de West Africa Settlements-badge uit 1870⁵.

Gambia's eigen badge

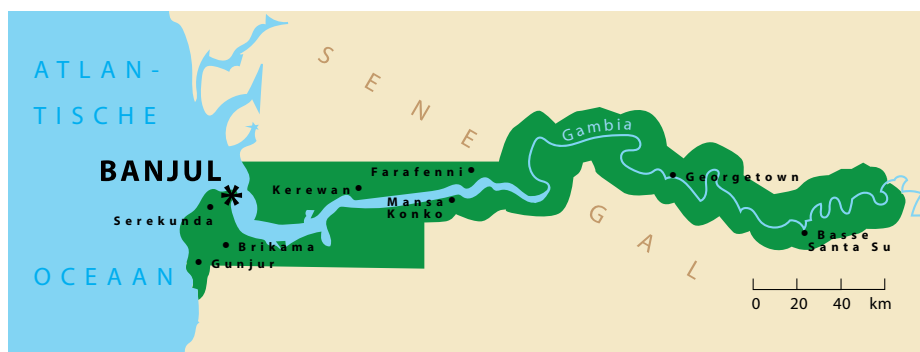
De nieuwe status als kolonie had een mooie gelegenheid kunnen zijn om alle fouten uit het vorige ontwerp te halen. Gambia had nog steeds geen groene heuvels en inheemse olifanten. Deze kans werd echter door geen van de samenwerkende overheidsinstanties aangegrepen.

Toen Gambia het nieuwe embleem kreeg, was het – met uitzondering van de hoofdletter G – identiek aan dat van Sierra Leone, Goudkust en Lagos. Pas vanaf 1909 nam het aantal olifantenkentekens langzaam af⁶. De nieuwe Gambia-badge werd voor het eerst gepubliceerd in de 1889-editie van het officiële Britse Admiraliteits-vlaggenboek *'Drawings of the Flags in use at the Present Time by Various Nations'* (Afb 7).

Zoals dat het geval was met de vorige vlag, werd het nieuwe koloniale doek van Gambia niet vaak gezien. Het werd zeker niet beschouwd als een symbool dat de hele kolonie symboliseerde. Het was eerder een symbool voor de Britten dat ze het gebied vast in handen hadden. Het werd alleen gebruikt door koloniale schepen. Een van hen was het stoomschip *'Mansah Kilah'* (Konings

Afb 8. Hoogstwaarschijnlijk is de vlag die de overheidsboot *'Mansah Kilah'* voert, hier op een foto uit 1904, de blue ensign met Gambia's olifantenbadge.

Afb 9. Gambia grenst aan drie zijden aan Senegal.

Boodschapper), die in 1894 was aangeschaft voor het opzetten van een reguliere wekelijkse post- en passagiersdienst. Het is zeer waarschijnlijk dat de vlag die op de foto te zien is die in 1904 werd gemaakt, de blue ensign met de Gambiaanse versie van de olifantenbadge is⁸ (Afb 8).

In 1889 werden de huidige grenzen van Gambia getrokken, toen het Verenigd Koninkrijk daarover een overeenkomst bereikte met Frankrijk, die het bestuur uitoefende over Senegal (Afb 9). Dat verdrag hield totaal geen rekening met de etnische groepen die door het trekken van de grens van elkaar werden gescheiden. Het hield alleen rekening met de strategische belangen van het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk. Het gaf Gambia de geografische vorm van een aardnoot, die vreemd genoeg nu een belangrijk exportproduct is. Het gebied dat nu

Gambia is, telt acht belangrijke etnische groepen⁹. Het zijn dezelfde groepen als in het naburige Senegal. Om administratieve redenen werd Bathurst en zijn omgeving tot kolonie en de rest van het gebied tot een protectoraat verklaard, vandaar de officiële naam de Kolonie en het Protectoraat Gambia. Na een kort conflict tussen de Britse koloniale troepen en inheemse Gambianen, werd in 1906 het Britse koloniale gezag stevig gevestigd.

In 1924 werd overwogen de badge in de vlag te wijzigen. Op 11 maart van dat jaar werd daartoe een voorstel vanuit het Gouvernementskantoor in Bathurst gestuurd naar de minister van Koloniën in Londen. Helaas is het niet duidelijk waarom een nieuw ontwerp werd voorgesteld en waarom het plan niet tot uitvoering kwam. De originele documenten die betrekking

Afb 10. De 'foute' badge werd in 1944 in een serie van de Gambiaanse postzegels verwerkt.

Afb 11. De douane in Bathurst kreeg in 1934 toestemming voor een speciale douanevlag.

Afb 12. Tijdens de parade voor het bereiken van autonomie op 4 oktober 1963, waren er meerkleurige doeken uitgehangen, zoals te zien op deze zwart-witfoto.

hebben op het onderwerp zijn niet te vinden, noch in het *National Record Office* in Banjul, noch in de *National Archives* in Londen¹⁰. Tien jaar later, in 1944, werd het ontwerp van de 'foute' olifantbadge nog steeds gebruikt in een reeks Gambiaanse postzegels (Afb 10).

Er was nog een andere vlag in gebruik, die kan worden beschouwd als een koloniale vlag van Gambia. In de jaren 20 van de vorige eeuw begon de douane in Bathurst, zonder officiële toestemming van de Admiraliteit in Londen, zijn eigen vlag te gebruiken. Het was een Britse *blue ensign* met in de vlucht een Tudor-kroon, met eronder het woord Customs (douane) (Afb 11). Het wapen bij het Customs House in Bathurst. Het ontrechte gebruik werd begin 1933 ontdekt door de autoriteiten in Londen. Toen de gouverneur eraan werd gevraagd,

verkeerde hij in de veronderstelling dat het een officiële vlag was. Het ministerie van Koloniën in Londen zocht daarop goedkeuring bij de Admiraliteit, die uiteindelijk ook verleende. Op 31 januari 1934 werd de gouverneur in Gambia meegedeeld dat de Admiraliteit "geen bezwaar had tegen de voortzetting van de praktijk van het gebruik van de blauwe vlag zoals beschreven ... bij Customs House in Bathurst"¹¹. Op deze manier kreeg de speciale Gambiaanse douanevlag sanctie¹².

Onafhankelijkheid

In de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw maakten de meeste gebieden in Afrika hun koloniale bestuurders in Europa duidelijk dat ze het in hun eigen land voor het zeggen wilden krijgen. Dit zette het proces van dekolonisatie op gang, waarvoor

Goudkust (Ghana) in 1957 het startschot gaf. In sommige koloniën moesten bloedige oorlogen worden gevoerd om de onafhankelijkheid te bereiken. In andere gebieden werden partijen opgericht, wiens belangrijkste programmapunt onafhankelijkheid was. Hun partijkleuren hadden grote invloed op de nationale vlag van hun land nadat de onafhankelijkheid eindelijk was bereikt.

Dit was echter niet het geval voor Gambia. De weg naar onafhankelijkheid van het land verliep redelijk vreedig. De eerste lokale politieke partijen werden in de jaren 50 opgericht. De United Party (UP) en de People's Progressive Party (PPP) ontwikkelden zich tot de meest prominente en invloedrijke. De PPP, met een grote Mandinka aanhang, ontpopte zich in 1960 als de toonaangevende pleitbezorger voor onafhankelijkheid. Gambia verwierf interne autonomie op 4 oktober 1963, met PPP-leider Dawda Jawara als premier. Langs de route van de parade die die dag werd afgenomen, waren kleurrijke spandoeken opgehangen, zoals te zien is op een zwart-witfoto die die dag in Bathurst werd gemaakt (Afb 12). Helaas weten we de exacte kleuren niet, laat staan de betekenis ervan. Er bestond een zogenaamde 'beleefdheidsvlag', ontworpen voor de ministers, maar ik heb het ontwerp niet kunnen traceren¹³.

Het verlangen naar onafhankelijkheid werd omarmd door andere politieke partijen. Samen oefenden ze steeds meer druk uit op de Britse regering. Om deze reden werden alle politieke partijen in juli 1964 voor besprekingen over onafhankelijkheid uitgenodigd naar Marlborough House in Londen. Daar werd overeengekomen dat Gambia op 18 februari 1965 onafhankelijk zou worden.

Nog voordat er in Londen werd onder-

handeld over complete zelfstandigheid was de regering in Bathurst zich ervan bewust dat er vroeg of laat een nieuwe vlag nodig was. In een gezamenlijk memorandum van 4 juni 1964 wezen gouverneur Sir John Paul en premier Jawara het kabinet erop dat er twee manieren waren waarop Gambia zijn vlag zou kunnen krijgen¹⁴:

“Het kan ofwel door het uitschrijven van een open ontwerpwedstrijd en het installeren van een klein comité dat het kabinet adviseert welke ontwerpen het meest in aanmerking komen; ofwel het kabinet besluit het College of Arms een ontwerp te laten maken op basis van gegevens die wij aanleveren. In beide gevallen moet het ontwerp worden voorgelegd aan de Admiraliteit om te voorkomen dat er verwarring ontstaat met al bestaande vlaggen; en het College of Arms moet een beschrijving en een afbeelding produceren om ter goedkeuring voor te leggen aan Hare Majesteit (dit is van toepassing als Gambia binnen het Commonwealth [Britse Gemeenbest - JP] blijft, maar in ieder geval hebben we de assistentie van het College of Arms nodig). De vlag wordt daarna ingeschreven in de registers van het College of Arms.”

In de daaropvolgende kabinetsvergadering werd besloten ontwerpwedstrijden uit te schrijven voor een nationale vlag, een wapen en een volkslied. De redenering voor het uitschrijven van de ontwerpwedstrijd voor een vlag was¹⁵:

“...de beleefdheidsvlag die de ministers momenteel gebruiken, is op zich bevredigend en origineel; desalniettemin is het voordeel van het uitschrijven van een ontwerpwedstrijd, en voor het wapen en het motto, dat er onder de bevolking een groter draagvlak wordt gecreëerd voor de onafhankelijkheid.”

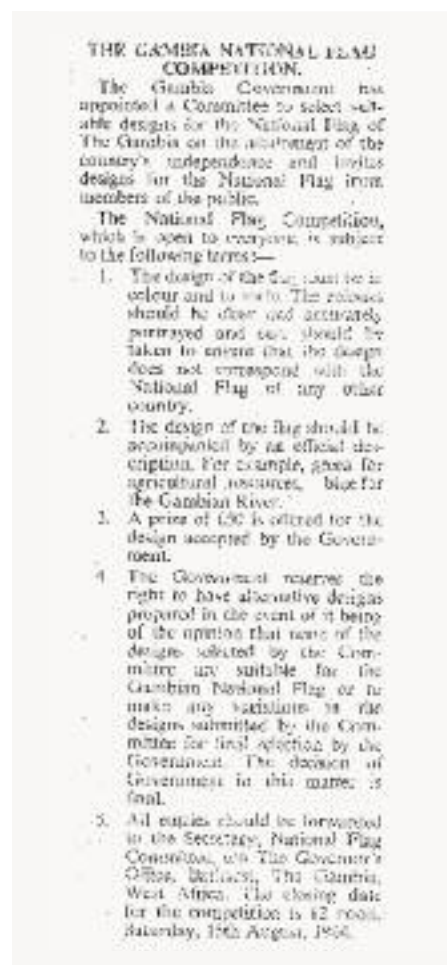
Het selectieproces zou volgens het kabinet eind augustus 1964 klaar moeten zijn. De winnaar van elk onderdeel van de competitie zou 50 pond ontvangen. Het kabinet hield zich echter ook het recht voor om “met alternatieve ontwerpen en composities te komen – of de beleefdheidsvlag als nationale vlag voort te zetten, als de wedstrijd niks passends voortbrengt”.

Selectiecomité

Het kabinet stelde acht mensen aan om zitting te nemen in het selectiecomité voor vlag en wapen. Dit waren parlementsvoorzitter Sir Alieu Jack; Procureur-generaal Sir Phillip Bridges; Onderwijs-directeur de heer S.H.M. Jones (1923-); mevrouw Rachel Carroll; directeur medische diensten dr. John Mahoney (1919-2012); Seyfu Omar Sise (district Opper Saloum); en zakenvrouw Jacob Mahoney. Mevrouw E. Topham werd benoemd tot secretaris.

Secretaris Topham nodigde op 15 juni 1964 de zeven leden van de commissie uit voor hun eerste bijeenkomst, op vrijdag 26 juni. Op de agenda stond het vaststellen van de spelregels en het samenstellen van een advertentie waarin de bevolking zou worden opgeroepen om met geschikte voorstellen te komen voor een nieuwe vlag en een nieuw wapen en motto voor Gambia. Deze uitnodiging¹⁶ maakte ook duidelijk dat het de taak van de commissie was: “Om maximaal twaalf ontwerpen, elk voor de nationale vlag en het staatswapen (met inbegrip van motto), uit de ingekomen inzendingen te selecteren en deze uiterlijk 31 augustus 1964 aan de regering voor te leggen voor een definitieve keuze.”

In de uitnodiging voor de eerste bijeenkomst van het selectiecomité werd er ook met nadruk op gewezen dat: “Afgezien van

de sluitingsdatum van de wedstrijd en de hoogte van het prijzengeld, legt de regering geen speciale voorwaarden op met betrekking tot de ontwerpen”.

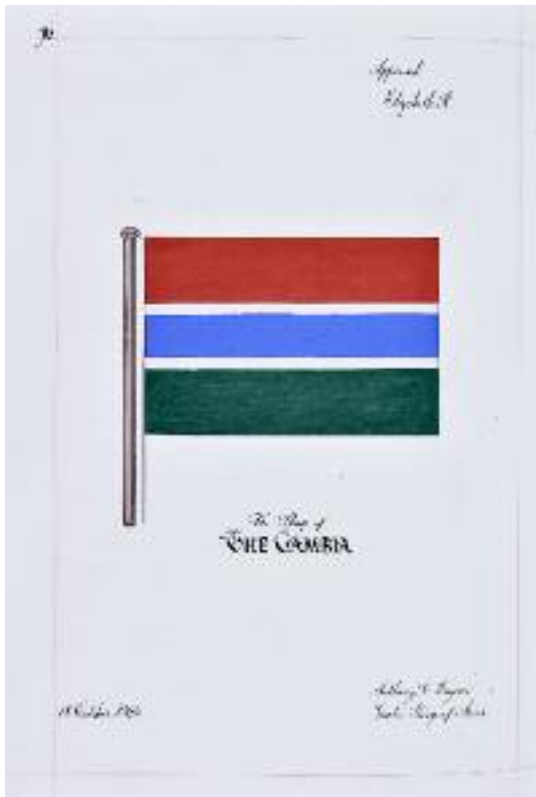
Hoewel het kabinet de commissie voorhield dat het geen speciale voorwaarden zou opleggen, had het wel ideeën in welke richting het vlagontwerp zou moeten gaan. De vlag die het naburige Sierra Leone in 1961 bij onafhankelijkheid had aangenomen (Afb 13) had inspiratie gegeven: “Het ontwerp moet op schaal zijn en de vlag moet vergezeld gaan van een officiële beschrijving (de vlag van Sierra Leone heeft bijvoorbeeld groen vanwege zijn landbouwkundige hulpbronnen, wit voor vrede en blauw voor zijn natuurlijke haven).”

Afb 13. Het Gambiaanse kabinet was erg ingenomen met de vlag die Sierra Leone in 1961 had aangenomen.

< Afb 14. Het Gambia News Bulletin drukte oproepen af om na te denken over nationale symbolen.

Afb 15. Het College of Arms in Londen stuurde een diploma van het Gambiaanse staatswapen zoals dat koningin Elizabeth II was goedgekeurd. (National Record Office, Banjul)

< Afb 16. Het bewijs dat Gambia 18 oktober 1964 een vlag kreeg. College of Arms MS Standards 3, p. 76. Afgedrukt met toestemming van de Kings, Heralds and Pursuivants of Arms.

Direct na de eerste bijeenkomst van het selectiecomité werden er oproepen gepubliceerd in het *Gambia News Bulletin*, een uitgave van het Gambiaanse voorlichtingsdienst (Afb 14).

Zo'n vijftig universiteiten in Sierra Leone, Ghana, Nigeria en het Verenigd Koninkrijk werden ook verzocht de oproepen aan hun prikborden op te hangen. In Londen riep de BBC African Service in het radioprogramma 'London Fanfare' Gambiaanse ex-pats op om ideeën in te sturen. Een van de basisregels die de commissie de deelnemers opdroeg was: "Het ontwerp van de vlag moet vergezeld gaan van een officiële beschrijving. Bijvoorbeeld groen voor agrarische hulpbronnen, blauw voor de Gambia-rivier."

De hint van het kabinet dat blauw en groen in de toekomstige vlag zouden moeten voorkomen, was overgenomen door het Vlag- en Wapencomité. De sluitingsdatum voor de competitie werd vastgesteld op zaterdagmiddag 15 augustus 1964.

Inzendingen

Tijdens het Gambiaanse regenseizoen dat jaar stuurden 238 mensen in totaal 504 voorstellen in voor een toekomstige nationale vlag. We kennen er nu slechts eentje van, omdat dit ontwerp bij de onafhankelijkheid de vlag van het land werd. De namen van de deelnemers en het aantal inzendingen worden bewaard in het Nationaal Archief in Banjul. 74 Deelnemers stuurden meer dan één ontwerp in; eentje had zelfs dertig ideeën op papier gezet. De uiteindelijke winnaar stuurde acht ontwerpen in. Maar helaas zijn de honderden ontwerpen zelf niet te traceren¹⁷.

Vier dagen na de sluitingsdatum van de ontwerpwedstrijd kwam het comité al opnieuw bijeen. Dit keer om twaalf geschikte ontwerpen te selecteren om aan het kabinet voor te leggen. Commissieleden mevrouw Mahoney en Seyfu Omar Sisay waren niet komen opdagen. De wel aanwezige leden

haalden uit de 504 voorstellen de twaalf beste. Ze sloten hun werk af met het opstellen van een verslag hoe ze tot hun keuzes waren gekomen.

Welke twaalf ontwerpen voor het kabinet werden voorgelegd, is onbekend. Maar op 1 september besloot het kabinet om "voorlopig een vlag op basis van nummer 147 te selecteren en een exemplaar te laten maken"¹⁸. Het kabinet koos ook een wapen. Het was echter nog te vroeg om de keuzes openbaar te maken, zoals de *Gambia News Bulletin* enkele dagen later meldde¹⁹: "De ontwerpen worden openbaar gemaakt zodra ze zijn gecontroleerd om ervoor te zorgen dat de vlag niet conflicteert met die van een ander land en dat het wapenschild overeenkomt met de geaccepteerde regels van de heraldiek."

De ontwerpen voor de toekomstige vlag en het wapen werden wel naar Londen gestuurd voor goedkeuring door koningin Elizabeth II. Ergens in de eerste helft van oktober stemde zij in met beide voorstellen en gaf het College of Arms in Londen opdracht om ze te registreren²⁰.

Omdat het de praktijk was (en nog steeds is) dat het College of Arms diploma's van de goedgekeurde wapens en vlaggen stuurt naar de aanvragers, zal de regering van Gambia die vast en zeker hebben ontvangen. Die van het wapen wordt bewaard in het Nationaal Archief in Banjul (Afb 15). Het vlaggediploma kan echter niet worden getraceerd. De aftekening van de vlag in de registers van het College of Arms dient daarom nu als juridisch document, dat er een Gambiaanse vlag werd vastgesteld. Het document draagt 18 oktober 1964 als datum en de daarop afgebeelde vlag heeft lengte-breedteverhouding van 1:2 (Afb 16).

In de kabinetsvergadering van 27 oktober

Louis Lucien Thomasi

Louis Lucien Thomasi werd in 1910 geboren vlakbij Bamako, toen onderdeel van Frans West-Afrika, maar tegenwoordig de hoofdstad van Mali²⁸. Hij verhuisde naar Bathurst (Banjul) in Gambia, waar hij een gezin stichtte en voor een lokaal vissersbedrijf ging werken. In 1964, toen hij de Gambiaanse vlag ontwierp, was hij een zelfstandige accountant.

Louis Lucien Thomasi was 54 jaar toen hij hoorde dat er een wedstrijd was uitgeschreven voor de toekomstige nationale vlag. Hij stuurde acht ontwerpen in. Allemaal in de kleuren rood, wit, blauw en groen.

Tegen zijn kinderen en kleinkinderen heeft hij de keuze voor deze kleuren altijd zo uitgelegd: Rood moest de zon symboliseren, die helder en licht is. Het is de zon die over de toekomst van Gambia schijnt. Wit symboliseerde de vrede. De twee banen waren wat smaller dan de andere banen. Blauw stond voor de Gambia-rivier, met alles dat die geeft, zoals vis. De rivier geeft leven aan Gambia. Het groen is aan de onderkant van de vlag. Het symboliseert de vegetatie. Landbouw zou de belangrijkste hulpbron voor Gambia zijn na de onafhankelijkheid, omdat Gambia geen andere grondstoffen heeft.

Thomasi was er vrij zeker van dat een van zijn inzendingen zou worden uitgekozen als nationale vlag. Hij had gelijk, want tijdens een ceremonie op 21 de-

cember 1964 ontving hij tijdens een ceremonie voor het bestuurskantoor in Bathurst een cheque van 50 pond als prijs van premier Dawda Jawara.

De vlag werd voor het eerst gehesen tijdens de onafhankelijkheidsfeesten, middernacht 17/18 februari 1965. De vlagontwerper woonde het historische moment bij, maar niet als een eregast. Daarover voelde hij zich erg teleurgesteld, vertelde hij zijn kinderen en kleinkinderen. Het was alleen maar omdat hij bij toeval de hertog van Kent sprak dat hij de volgende dag op de receptie in het bestuurskantoor werd uitgenodigd. De hertog van Kent was zeer verrast te horen dat de ontwerper van de mooie vlag niet was uitgenodigd voor de onafhankelijkheidsceremonie.

Afgezien van de 50 pond als prijs voor het winnende ontwerp kreeg Louis Lucien Thomasi nooit verdere erkenning voor zijn werk. Hierover is hij altijd teleurgesteld gebleven. Premier Jawara bood de ontwerper van de Gambiaanse vlag na de onafhankelijkheid een baan als nationale auditor aan. Maar om de baan te krijgen, moest Thomasi genaturaliseerd worden. Een jaar na de onafhankelijkheid kreeg hij de Gambiaanse nationaliteit, maar de beloofde baan heeft hij nooit gekregen.

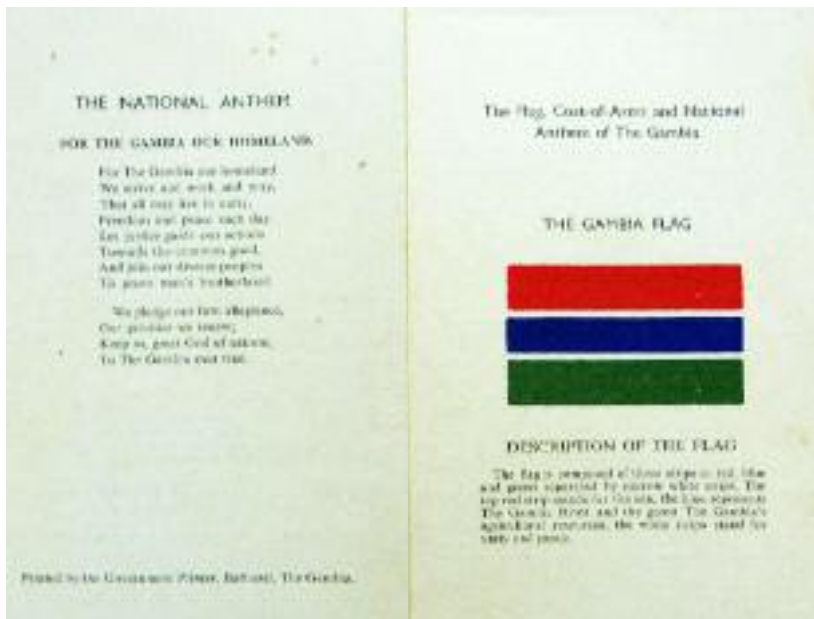
Louis Lucien Thomasi stierf op 4 november 1985. Zijn kinderen en kleinkinderen wonen nog steeds in Gambia.

ber 1964 brak vice-premier Sheriff S. Sisay het nieuws aan zijn collega's dat de koningin in het genoegen had gehad de toekomstige vlag goed te keuren. Het kabinet besloot daarop de resultaten van de ontwerpwedstrijden spoedig te publiceren²¹. Dit gebeurde echter pas bijna een maand later, in de *Gambia News Bulletin* van 21 november 1964. Daarin werd onthuld dat het gekozen ontwerp was aangedragen door de heer L. Thomasi in Bathurst. Geen foto's, tekeningen of uitleg, slechts een éénregelige beschrijving²²: "De vlag heeft horizontale banen van rood, blauw en groen, de blauwe baan wordt aan elke zijde begrensd door een smalle witte baan."

Het parlement van Gambia werd niet geïnformeerd door het kabinet over de keuze van de toekomstige nationale symbolen. Deze werden pas op 21 december 1964 's morgens om 10.30 uur voor het eerst aan het grote publiek getoond. Vanaf de trappen van de nieuwe regeringsgebouwen in Bedford Place aan het MacCarthy Plein in Bathurst, vertelde premier Jawara de menigte iets meer over de vlag²³: "De nationale vlag met horizontale banen van rood, blauw en groen, en de blauwe baan aan beide kanten voorzien van een smalle, witte baan, is ontworpen door de heer Louis Lucien Thomasi, Hagan Street 72, Bathurst. Zijn ontwerp werd uit meer dan 400 inzendingen zorgvuldig geselecteerd door eerst een speciaal hiervoor benoemd comité en daarna door het kabinet zelf.

De heer Thomasi, hoewel geboren in wat nu Mali is, heeft hier vele jaren gewoond en gewerkt; eerst bij een lokaal bedrijf en vervolgens als privé-accountant. Na meer dan dertig jaar hier mogen we hem veilig als een Gambiaan accepteren."

De premier gaf vervolgens Thomasi een

Afb 17. Op Onafhankelijkheidsdag, 18 februari 1965, werd een folder uitgegeven over de nieuwe nationale symbolen van Gambia.

Afb 18. De Gambiaanse posterijen vierde de onafhankelijkheid met de uitgave van een setje postzegels met de nieuwe vlag en het wapen.

Afb 19. Lantaarnpalen in Gambia's hoofdstad Banjul zijn beschilderd in de vlaggenkleuren.

Afb 20. Het hoofdkantoor van de nationale Gambiaanse voetbalbond, de Schorpioenen, in Banjul.

cheque van 50 pond en een stevige handdruk. Cheques werden ook gegeven aan de heer R.N. Motin voor zijn wapenontwerp, en voor de heer en mevrouw Howe voor de tekst en de melodie van het toekomstige volkslied.

Premier Jawara gaf tijdens de onthulling van de nationale symbolen geen verklaring voor de betekenis van de kleuren en banen in de vlag. De uitleg moest wachten tot donderdag 18 februari 1965. In het bijzijn van de hertog en hertogin van Kent, werd om middernacht in Bathurst de Britse Unievlag gestreken. In haar plaats werd de door Thomasi ontworpen vlag gehesen. De laatste Britse bezitting in West-Afrika werd daarmee het kleinste onafhankelijke land van Afrika. Koningin Elizabeth II bleef bij de onafhankelijkheid echter wel aan als het staatshoofd van Gambia.

Op de dag van de onafhankelijkheid gaf de Gambiaanse overheid een kleurenfolder uit over de nieuwe nationale symbolen. Hierin werden de kleuren en banen voor het eerst vrij nauwkeurig beschreven en verklaard²⁴ (Afb 17):

“Beschrijving van de vlag - De vlag bestaat uit drie banen in rood, blauw en groen, van elkaar gescheiden door smalle witte streken. De bovenste rode baan staat voor de zon; het blauw symboliseert de Gambia-rivier en het groen de landbouwopbrengsten. De witte strepen staan voor eenheid en vrede.”

Betekenis kleuren

Het is duidelijk dat Louis Lucien Thomasi²⁵ de suggestie van het selectiecomité voor vlaggen en wapens ter harte heeft genomen, om met de kleur groen de landbouw te symboliseren en met het blauw de rivier Gambia. Het blijft echter onduidelijk of ook hij het verhaal achter de vlagkleuren heeft bedacht. De commissie had immers de ontwerpers gevraagd de voorstellen te begeleiden van een ‘officiële beschrijving’, wat moet worden gelezen en verstaan als een verklaring van de kleuren. Om twee redenen blijft er ruimte voor speculatie. In de eerste plaats omdat de origi-

Grondwet Republiek Gambia

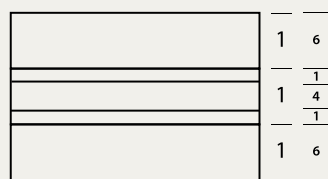
De Grondwet van de Republiek Gambia uit 1996 behandelt de nationale symbolen in artikel 3 en bijlage 1. Het stelt de verhoudingen van de vlag vast als 2:3 en definieert de hoogte van de banen als 6:1:4:1:6. De tekst luidt vertaald:

Hoofdstuk I – De Republiek

Artikel 3: Nationale vlag en volkslied

1. De Nationale Vlag is een vlag van het ontwerp volgens bijlage 1.
2. Het Nationale Volkslied is het volkslied dat in gebruik was onmiddellijk voor het van kracht worden van deze Grondwet.

(...)

2 : 3

Bijlage 1:

Verhoudingen van de Nationale Vlag

De nationale vlag van Gambia is een vlag naar het volgende ontwerp:

De vlag meet zevenentwintig eenheden in de lengte en achttien eenheden in de hoogte. Deze wordt opgedeeld in horizontale banen, die van boven naar beneden de volgende kleuren en afmetingen hebben:

Rood – zes eenheden – één-derde

Wit – één eenheid

Blauw – vier eenheden – één-derde

Wit – één eenheid

Groen – zes eenheden – één-derde

schreven over de staatsvorm. Er was een meerderheid, maar niet genoeg voor de twee-derde meerderheid die voor een grondwetswijziging nodig was. Een tweede referendum resulteerde in een ja voor een republiek. Premier Dawda Jawara werd president. Deze transformatie, op 24 april 1970, had geen invloed op de nationale vlag. De grondwet van de Republiek Gambia vermeldde de nationale symbolen ook niet. In de periode 1981-1989, toen Gambia en Senegal probeerden de Confederatie Senegambia op te richten, is er nooit serieus nagedacht over de vlag van deze voorgestelde unie.

Onmiddellijk na de onafhankelijkheid nam het parlement van Gambia een wet aan om het gebruik van het wapen van Gambia te reguleren²⁶. Iets soortgelijks werd er voor de vlag niet gedaan, tot 1996. In dat jaar werd, na een referendum, de grondwet van de (tweede) Republiek Gambia aangenomen, waarin de vlag van Gambia voor het eerst een wettige verankering kreeg. Twee jaar eerder was bij een militaire coup, waarbij geen bloed had gevloeid, Jawara afgezet. Hij had het land meer dan dertig jaar geleid. Luitenant Yahya Jammeh werd in zijn plaats tot president benoemd.

Sinds het ontwerp van Louis Lucien Thomasi de nationale vlag van Gambia werd, is die door geen enkele etnische of politieke groepering gekaapt of betwist. Het doek heeft verschillende belangrijke constitutionele veranderingen overleefd. Dit is mede te verklaren door het feit dat Gambia geen onafhankelijkheidspartijen had, die hun kleuren aan het land konden opleggen. Het heeft ook geholpen dat het ontwerp van de vlag eenvoudig is en over het algemeen als mooi en evenwichtig wordt beschouwd.

nele ontwerpen en omschrijvingen niet daar te vinden zijn, waar ze zouden moeten zijn. En in de tweede plaats voor het feit dat de eerste verklaring voor de vlaggenkleuren dateert van een half jaar na de selectie. Heeft de overheid in die zes maanden tijd een verklaring voor de kleuren bedacht?

Hier moet worden opgemerkt dat de verhoudingen van de Gambiaanse vlag, zoals die in de folder die op Onafhankelijkheidsdag werd uitgegeven, 1:2 bedragen. Die verhoudingen werden ook gebruikt voor de vlag die op die dag van Westminster Abbey in Londen wapperde. De verhoudingen van vlag op de postzegels die ter gelegenheid van de onafhankelijkheid werden uitgegeven, zijn echter 2:3 (*Afb 18*). Let hier op dat de nieuwe vlag boven een rode zonsopgang over de Gambia-rivier wappert. De zonsopkomst werd in Afrika vaak gebruikt om symbolisch aan te geven dat onafhankelijkheid wordt gezien als een nieuwe dageraad.

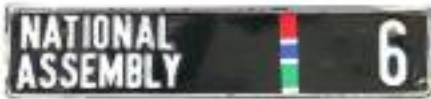
De nationale vlag van Gambia werd eerst

al niet aan het parlement voorgelegd, en is daarna ook niet gepubliceerd in de *Gambia Gazette*, de officiële staatskrant waarin alle besluiten van nationaal belang worden gepubliceerd. In de overheidsfolder met de nationale symbolen die werd uitgegeven op de dag van de onafhankelijkheid werden de kleuren niet nader gespecificeerd dan als rood, wit, blauw en groen. De vlag werd in 1966 toegevoegd aan de editie uit 1955 van *Flags of All Nations* van de Britse Admiraliteit. Die afbeelding toont de vlag in verhoudingen van 2:3. De Admiraliteit specificeerde de kleuren daarin als T813 voor middelblauw; T816 voor rood; T819 voor wit en Tartan-groen, een vrij donkere tint groen.

Gambia een republiek

Vanaf het begin van de onafhankelijkheid was Gambia niet gelukkig met het feit dat het een constitutionele monarchie binnen het Britse Gemenebest was. Nog in november van het jaar dat de onafhankelijkheid werd bereikt, werd er een referendum uitge-

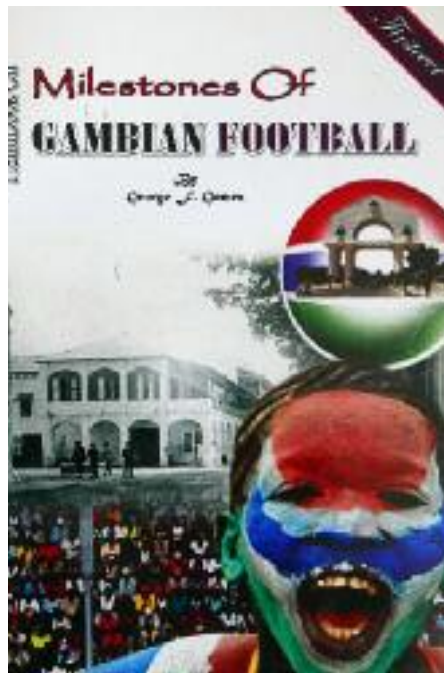

Afb 21. Nummerplaat van een auto van het parlement.

Afb 22. De nationale kleuren op het gezicht van een enthousiaste voetbalsupporter.

Afb 23. Elk klaslokaal in Gambia heeft ergens een afbeelding op een muur geschilderd. Schoolkinderen leren een liedje over hun vlag.

van zijn medewerkers naar het kantoor van de Gambiaanse historicus Hassoum Ceesay in het Nationaal Museum in Banjul. "Twee keer waren ze hier. Ze hadden er totaal geen verstand van", herinnert Ceesay zich. "De vlag deugde volgens hen en Jammeh niet, want die zou door de Britten zijn opgelegd. Er moest daarom een vlag komen die het islamitische karakter van het land tot uitdrukking bracht, net zoals bijvoorbeeld in de vlag van Pakistan. Een ster, een halve maan of zo. Ik moest er maar een rapport over opstellen en met plannen komen."

Op 1 december 2016 vonden in Gambia presidentsverkiezingen plaats. Vriend en vijand verwachtte dat Jammeh met grote meerderheid zou winnen. Maar tot ieders stomme verbazing versloeg oppositiekandidaat Adama Barrow president Jammeh, die al 22 jaar in het zadel zat. Jammeh gaf aanvankelijk zijn nederlaag toe, maar verklaarde daarna de verkiezingsuitslag ongeldig. Barrow werd echter beëdigd, als de eerste gekozen Gambiaanse president, in de ambassade van Gambia in de Senegalese hoofdstad Dakar. Nadat daarna troepen van andere West-Afrikaanse landen Gambia binnentrokken, vertrok Jammeh uiteindelijk naar Equatoriaal Guinea, een ander dictatoriaal geregeerd land in West-Afrika.

De daarna de straten instromende Gambianen toonden hun blijdschap en opluchting met het uitsteken en wapperen van hun nationale vlag (Afb 24). Ceesay in het Nationaal Museum haalde opgelucht adem. "Ik heb de medewerkers van Jammeh zoveel mogelijk met het kluitje in het riet gestuurd. De verandering van de vlag heb ik dan ook geen letter op papier waardig gegund. Er is totaal geen reden toe, want de vlag van Gambia is door en door Gambiaans en wordt eigenlijk door niemand betwist."

Afb 24. Uitzinnige vreugde nadat de dictatoriale president Yahya Jammeh in januari 2017 het land werd uitgejaagd.

De kleuren worden tegenwoordig gebruikt in allerlei straatornamenten overal in Gambia. Het is te zien in alle uithoeken van het land (Afb 19-22). De meeste klaslokalen in Gambia hebben ergens wel een op de muur geschilderde vlag staan (Afb 23). De kinderen leren een liedje over hun vlag, waarin de betekenis van de vlagkleuren wordt uitgelegd. Gambiaanse schepen en vissersboten voeren de nationale vlag of zijn in haar kleuren geverfd. De vlaggen zijn in de meeste gevallen van eigen maaksel en

doen hun best het in de grondwet omschreven model te volgen. Het is vaak de kleurentrits die wordt herkend.

Islamitische Republiek

De tot dictator uitgroeide president Yahya Jammeh verordonneerde in december 2015 Gambia tot een islamitische staat. Dat wilde hij ook in de vlag tot uitdrukking laten komen. Het was voor hem een uitgelezen moment om zijn handtekening op de landsvlag achter te laten. Jammeh stuurde twee

* Dit is een vertaling uit het Engels van Jos Poels' lezing 'Where The Gambia River Gives Life: A Tribute to Gambia's Flag Designer Louis Lucien Thomasi', uitgesproken tijdens het 27-ste FIAV Vlaggencongres in Londen, 7-11 augustus 2017. De tekst is ook enigszins aangepast.

Noten:

1. 'Circular No.4-S. Colonial Colours', *The Navy List*, gecorrigeerd tot 20 december 1865 [sic.], p. 333.
2. Persoonlijke mededeling David Prothero, expert op het gebied van badges op Britse vlaggen.
3. Let op het ontbreken van een hoofdletter N na Africa. De officiële naam van het gebied was West African Settlements.
4. Francis Bisset Archer: *The Gambia Colony and Protectorate* – Een officieel handboek. Londen: St. Bride's Press, [1906], p. 78.
5. National Archives (NA), Kew, Londen: Colonial Office, CO 325/54, Colonial Flags 1865 - 1909, bevat een plaat met verscheidene badges, waarop die van de West-Afrikaanse Nederzetting is doorgestreept en is voorzien van de opmerking "Afgeschaft Admiraliteit. Zie 8198 [18]89".
6. David Prothero 'Chronology of Elephant and Palm flags', op FOTW-website: 'L.' eindigde 1906 toen Lagos fuseerde met het Niger Coast Protectoraat om Kolonie en Protectoraat van Zuid-Nigeria te vormen. 'S.L.' eindigde in 1916 toen het wapen dat op 30 juli 1914 aan Sierra Leone werd verleend, op de Blue Ensign terecht kwam. Het gebruik van 'G. C.' eindigde 1957 toen Goudkust als Ghana onafhankelijk werd.
7. *Drawings of the Flags in the use at the Present Time by Various Nations*, London: Admiralty, August 1889, p. 11.
8. Francis Bisset Archer: *The Gambia Colony and Protectorate*, p. 128.
9. Dit zijn: de Mandinka (ongeveer 41% van de bevolking); de Wolof (15%); de Fula (19%); de Jola (10%); de Serahuli (8%); de Serer (2,5%); de Aku (0,8%) en de Manjago (1,7%). Alle etnische groepen werden getroffen door de slavenhandel.
10. Dit is op te maken uit de *General Index Book Despatches Forwarded to the Secretary of State for the Colonies, Commenced 4th July, 1914*, in het Nationaal Archief in Banjul. Er is nog een vermelding voor 29 september 1924, die meldt: "Badge voor Gambia. Nieuw. No. 167".
11. NA Kew. CO 323/1222/2 Use of naval ensigns as government establishments: replies to circular of 10 December 1932. Red 16.
12. David Prothero voegt toe: Er bestond geen specifieke douanevlag voor alle overzeese gebieden. De overzeese gebieden die dat wilden, werden gemachtigd een eigen ontwerp te maken. De douane van Gambia lijkt Nigeria te hebben gekopieerd, maar andere gebieden hadden alleen de afkorting 'HMC', of 'HM Customs' zonder kroon, of gewoon het woord 'Customs' of 'HM Customs'.
13. De beleefdheidsvlaggen voor ministers worden genoemd in *Conclusions of a Special Meeting of Cabinet held in the Cabinet Room on Friday the 5th June, 1964*, National Record Office in Banjul (NRO Banjul), inv. no. EXE3, file 5 Cabinet Conclusions, 1962-1965, 5 June 1964, p. 5.
14. NRO Banjul, inv. no. EXE5, dossier 36 Executive Council Minutes and Papers, 1952-1965, 4 juni 1964.
15. NRO Banjul, inv. no. EXE3, dossier 5 Cabinet Conclusions, 1962-1965, *Conclusions of a Special Meeting of Cabinet held in the Cabinet Room on Friday the 5th June, 1964*.
16. NRO Banjul, Inv. No. GOV1, No. 60 National Flag and Coat of Arms Committee. Brief Government's Office, 15 juni 1964, No. GO/S3786/2. (geraadpleegd, 29 mei 2017)
17. Tijdens de bezoeken in 2010, 2011, 2016 en 2017 van de auteur aan de NRO Banjul was het duidelijk dat de instelling grote moeite heeft met het beheer. De meeste stukken werden in dozen bewaard en waren moeilijk te vinden. Het is best mogelijk dat ontbrekende stukken, waaronder de originele tekeningen bewaard zijn gebleven, maar verkeerd zijn (terug)geplaatst. Andere dozen waren er niet, naar verluidt om de inhoud ervan te digitaliseren.
18. NRO Banjul, inv. No. EXE3, dossier 5 Cabinet Conclusions, 1962-1965, 1 september 1964.
19. *The Gambia News Bulletin*, 3 september 1964 (No. 103), p. 2.
20. College of Arms, Londen. Deel Coll. Arms Standards 3.76.
21. NRO Banjul, inv. no. EXE3, dossier 5 Cabinet Conclusions, 1962-1965, 27 oktober 1964, p. 6.
22. *The Gambia News Bulletin*, Special Independence Supplement, 21 november 1964 (No. 137), p. Supplement 2.
23. 'Flag, Anthem and Coat of Arms – The Prime Minister presents the Prizes', *The Gambia News Bulletin*, 22 december 1964 (No. 150) p. 2. Zie ook: Hassoum Ceesay: 'The History of The Gambia national anthem and flag', *Daily Observer* (Banjul), 7 July 2000, p. 1x.
24. *The Flag, Coat-of-Arms and National Anthem of The Gambia*. Government Printer, Banjul, [18 februari 1965].
25. In alle vlagpublicaties tot nu toe wordt de heer Thomasi ten onrechte Lucien Thomasi genoemd. Zijn volledige naam is Louis Lucien Thomasi. Persoonlijke mededeling Thomasi's kleinzoon, Louis Thomasi, aan auteur, 27 juni 2017.
26. An Act to regulate the use of the Coat of Arms of The Gambia, Act of The Gambia, No. 14 of 1965. *Gambia Gazette*, 1965, pp. 65-67.
27. Persoonlijke mededeling Hassoum Ceesay aan auteur, 28 februari 2018.
28. Deze biografie is gebaseerd op een telefonisch interview met Marcel Thomasi, zoon van Louis Lucien Thomasi, 4 maart 2010.

Mijn dank gaat uit naar: De familie Thomasi (Banjul, Dakar); Hassoum Ceesay (Nationaal Museum Banjul); medewerkers van het Nationaal Archief in Banjul; eigenaren en medewerkers van het Gunjur Project (Gunjur); vlaggenkundige David Prothero (High Wycombe); en Patricia Keegan Poels (Chester). Allemaal hebben ze op hun eigen manier waardevolle bijdragen geleverd aan de totstandkoming van deze vlaggeschiedenis van Gambia.

Kruisvlaggen in Engeland

Uitzicht vanuit Mousehole op St Micheal's Mount in Cornwall. Het zeilscheepje voert de zwarte vlag van Cornwall. Foto Theun Okkerse

Al bijna twee decennia zijn er op regionaal-vlaggenkundig gebied in Engeland heel mooie ontwikkelingen waar te nemen. Dit is door veranderde wetgeving mogelijk gemaakt. *The Flag Institute* is het orgaan waar de vlaggen geregistreerd kunnen worden. Het instituut geeft voor deze vlaggen de voorkeur aan een verhouding van het doek van 3 : 5. Deel 1 van de reeks over regionale vlaggen verscheen in *Vlag!* nr. 18, voorjaar 2016, bladzijden 28 tot en met 30 onder de titel: *Rozenvlaggen in Engeland*.

Door WIM SCHUURMAN

Cornwall

In het uiterste zuidwesten van Engeland ligt de county Cornwall. Dit county is al sinds het Paleolithicum bewoond. Het kent een heel mild zeeklimaat, heeft een lange en gevarieerde kust en is bekend om zijn venen. Het graafschap is een van de twee armste regio's van het Verenigd Koninkrijk. De economie is Cornwalls grootste probleem. Toerisme brengt ongeveer 25 % van het inkomen binnen. Zoals meer Keltische gebieden kent Cornwall een vibrerende traditie van volksmuziek die niet alleen tijdens festivals gepresenteerd wordt. Landbouw en visserij waren van oudsher ook belangrijke pijlers van de economie.

Een ander probleem is van politieke aard: de onverschilligheid van de Engelse centrale overheid ten opzichte van het graafschap.

Engels is de meest gebruikte taal in Cornwall. Een minderheid spreekt vloeiend het nieuw leven inge-

blazen Cornisch. Deze taal wordt ook op borden aan de weg gebruikt. Het Cornisch is zeer verwant aan het Welsh in Wales en het Bretons in Bretagne. Alle drie behoren ze tot de Keltische taalfamilie. Als taal van het volk stierf het Cornisch in de tweede helft van de 18de eeuw uit. De laatste echte gebruiker was mogelijk Dolly Pentreath, die bekend staat om de uitspraak: "I don't want to speak English" en die in 1777 overleed. Een andere bron claimde in 2011 dat de laatste spreker van het Cornisch in 1914 overleed. Niets hierover is dus zeker.

Dit graafschap heeft een countyvlag vastgesteld en laten registreren, die al traditioneel bekend is uit de 19de eeuw. *Zie afb 1*. Het is een zwart dundoek met een aflopend wit kruis over het midden, dat bekend staat als de Sint Piranvlag. De vlag wordt door velen als nationale vlag van Cornwall en embleem van het Cornische volk beschouwd. Het

verhaal gaat dat de heilige deze twee kleuren nam bij het zien van het witte tin in de zwarte steenkool en as. Echter, in Cornwall durft men toe te geven dat niemand met zekerheid ook maar iets over hem kan vaststellen. Je moet nogal goedgegelovig of naïef zijn om Piran serieus te nemen. Mogelijk is de tinmijnbouw wel de verklaring voor de keuze van beide kleuren van de vlag. Historisch gezien was het delven van tin een belangrijke poot van de Cornische economie. In de 19de eeuw kwamen er ook nog kopermijnen in productie, doch vanaf het midden van die eeuw ging het met beide vormen van mijnbouw bergafwaarts. De vlag stamt uit die eeuw. De tegenhanger in de omgekeerde kleuren vinden we aan de overkant van het Kanaal in Bretagne; het is er de Kroaz Du, het zwarte kruis. Cornwall is erkend als een van de Keltische naties met een onderscheiden culturele identiteit die zijn historie weerspiegelt. Er zijn

mensen die vragen stellen bij de huidige grondwettelijke status van het gebied. Op 24 april 2014 werd bekend gemaakt dat het Cornische volk de status van nationale minderheid verleend zal worden binnen de Europese raamwerkconventie voor de bescherming van nationale minderheden.

County Durham

Dit county ligt in het noordoosten van Engeland en gedeeltelijk aan de Noordzee. De hoofdstad is Durham. Het gebied heet niet Durhamshire. Het is al heel lang bekend als County Durham. Oorspronkelijk was het een Vrijheid onder controle van de bisschoppen van Durham en werd toen ook wel de 'Liberty of Durham' en 'Liberty of St Cuthbert's Land' genoemd. De jurisdictie van de bisschop werd gebaseerd op claims, dat koning Ecgfrith van Northumbria een aanzienlijk gebied geschonken had aan St. Cuthbert bij zijn verkiezing voor de zetel van abdij Lindisfarne in 684 op het Heilige eiland Lindisfarne voor de kust in de Noordzee. Rond 883 schonk Guthfrith, de koning van York, het gebied tussen de wateren Tyne en Wear. In 1069 kreeg het gebied te maken met invasies van Noormannen. In het graafschap werd vroeger steenkool gedolven, maar net als bij ons zijn de mijnen gesloten.

Sinds 21 november 2013 kent de county een countyvlag. Zie *afb 2*. Het ontwerp is van James, Katie en Holly Moffatt. De vlag kent twee evenhoge banen geel en blauw met op het midden het St. Cuthbertkruis van het een in het ander. Geel en blauw zijn de kleuren van de county. Het ontwerp werd door middel van een wedstrijd verkozen. Het dundoek werd tijdens een plechtigheid in Durham Cathedral ontrolt en gezegend. Daarna werd de vlag op de top van de kathedraal gehesen door Katie en Holly Moffatt. Iedereen mag de vlag voeren. Zowel op County Durham Day als op 20 maart, de verjaardag van St. Cuthbert, wordt het publiek speciaal verzocht de vlag uit te steken.

Devon

Met Devon kan zowel het historische én ceremoniële graafschap als het administratieve graafschap worden bedoeld. In het laatste geval horen Plymouth en Torbay niet tot Devon: zij vormen twee zelfstandige bestuurlijke eenheden. De hoofdstad is Exeter. Het graafschap is het enige Engelse county dat twee gescheiden kustlijnen heeft: in het noorden grenst het aan het Kanaal van Bristol, in het zuiden aan Het Kanaal. Het landschap van Devon wordt wel romantisch genoemd. Tussen de kustlijnen in het noorden

en het zuiden ligt een golvend landbouwgebied. Er zijn twee nationale parken: Dartmoor, dat geheel op het grondgebied van Devon ligt en Exmoor, dat gedeeltelijk ook in de graafschap Somerset ligt.

De bronnen van inkomsten zijn vooral het toerisme, de levering van klei voor de nationale aardewerkindustrie en zware industrie die grotendeels is geconcentreerd rond de grote steden Plymouth en Exeter.

In 2002 vroegen Devonscouts via de radio of luisteraars wisten of Devon ook een vlag bezat, aangezien zij hem niet kenden. BBC-radio Devon nam de zoektocht naar een vlag voor Devon op sleeptouw en vroeg het publiek ontwerpen op te sturen. Na twee online stemronden was men er in 2003 uit: het winnende ontwerp van de hand van student Ryan Sealey verkreeg 49% van de stemmen. De Devonvlag kent drie kleuren: groen Pantone 348, zwart en wit. *Afb 3*. Deze kleuren worden traditioneel aan Devon toegeschreven en vind je bijvoorbeeld terug aan de Exeter University, in de kleuren van het Devons rubyteam en van Plymouth Argyle FC. Het groen van het dundoek staat voor de kleur van de glooiende en weelderige heuvels in het graafschap Devon, het zwart vertegenwoordigt de hoge en winderige heidevelden Dart-

moor en Exmoor en de kleur wit vertegenwoordigt zowel het opstuwende, zoute zeewater van Devons twee kusten en de aardewerkindustrie en mijnbouw in het algemeen. De vlag van Devon wordt toegewijd aan Sint Petroc, een lokale heilige die erg bekend is in zuidwest Engeland. Vandaar een aflopend kruis over het midden.

Na de aanname van de countyvlag werd deze in de jaren erop volgend steeds populairder, waarop er een heel bijzondere stap volgde: de bestuursraad van het graafschap, Devon County Council, erkende het dundoek officieel als countyvlag en hijst de vlag nu buiten de County Hall!

De naam Devon wordt via de gebiedsaanduiding Defenascir van rond de achtste eeuw afgeleid van Dumnonia, het grondgebied van de Dumnonii, een van de Britse Keltische stammen. De vestiging van Angelen en Saksen in Brittannië leidde ertoe dat een deel van het grondgebied van de Dumnonii door deze nieuwkomers in de achtste en negende eeuw werd ingenomen en veroverd en in het koninkrijk Wessex werd opgenomen.

Dorset

Dit graafschap ligt in het zuiden van Engeland aan Het Kanaal. De hoofdstad is Dorchester. De

helft van Dorsets inwoners woont in het verstedelijkt gebied rond Dorchester. De rest van het graafschap bestaat voornamelijk uit dunbevolkt platteland.

Het eerste geschreven gebruik van de naam Dorset, 'Dorsetshire' dateert uit het jaar 940 na Christus. De naam betekent 'zij die wonen in Dorchester, waar met de vuisten gevochten wordt'. In Dorset zijn veel Romeinse voorwerpen opgegraven. Op de plek van de stad Dorchester veroverde Vespasianus in 54 na Chr. Maiden Castle op de Keltische Durotrigen. Later vertraagde een defensieve loopgraaf, de Bokerley Dyke, de Saksische verovering van Dorset met bijna tweehonderd jaar. In 789 voerden volgens de Anglo-Saxon Chronicle de Vikingen de eerste aanval uit in Engeland op de kust van Dorset bij Isle of Portland.

Het graafschap staat bekend om zijn kustgebied, de Jurassic Coast. In 2001 werd de kust van Dorset en East-Devon toegevoegd aan de Werelderfgoedlijst van UNESCO. De rotsen van Dorset hebben fossielen opgeleverd uit alle perioden van het Mesozoïcum.

De belangrijkste sector van de economie in het graafschap is de landbouw, hoewel door automatisering het aantal personen dat werkzaam is in deze tak al decennialang gestaag af-

Afb.1 Cornwall

Afb. 2 County Durham

Afb.3 Devon

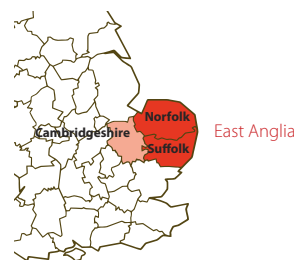
Afb. 4 Dorset

Afb. 5 East Anglia

neemt. Toerisme is sinds de 19de eeuw een bron van inkomsten voor Dorset geweest. Het graafschap kent relatief warme zomers. Dorset heeft met een aantal andere zuidelijke gebieden als Kent, Hampshire, West Sussex en East Sussex het grootste aantal zonuren per jaar van de Britse eilanden.

In 2006 namen Dave White en Stephen Coombs het initiatief om te komen tot een vlag voor Dorset. In mei 2007 begonnen verschillende websites hun ontwerp te verkopen: een wit veld waarop drie rode leeuwen onder elkaar. Vervolgens kwamen zij erachter dat dit ontwerp in het geheel niet mocht. Het was namelijk de wapenvlag van de Dorset bestuursraad en die mocht zonder hun toestemming niet gebruikt worden! Samen met een ander duo dat ook een vlag voor het graafschap promoveerde, besloten ze het St. Wite's Cross onder de aandacht te brengen. Toen een en ander in de media kwam, wilde de bestuursraad ineens meer ontwerpen zien en een wedstrijd om de beste te verkiezen! In de nazomer van 2008 kon men stemmen. Het St. Wite's Cross ofwel Dorset Cross behaalde met 54% van de stemmen een ruime voorsprong op de anderen en werd zo Dorsets countyvlag. De vlag is van geel met over het midden een wit aflopend kruis met rode zomen. *Afb 4.* De kleur geel is Pantone 116 en het rood 186. Deze kleuren worden om verschillende redenen als die van Dorset beschouwd. Ze zijn te vinden in het wapen van de DCC, bestuursraad, waarin de draak het vroegere Saksische koninkrijk Wessex verzinnebeeldt. Er wordt een lijn gelegd naar gebruikte kledij ten tijde

van de Duke of Monmouth-opstand in 1685 en de kleuren zijn ook te vinden in het wapen van de Sherborne abdij.

East Anglia

Volgens de moderne NUTS 2 statistieken omvat East Anglia de counties Norfolk, Suffolk en Cambridgeshire inclusief de stad Peterborough. Het vroegere koninkrijk van de East Angles, dat rond het jaar 520 ontstond door het samengaan van de North Folk en South Folk, werd door een huwelijk vergroot met het Isle of Ely, een moeilijk toegankelijk historische streek rond Ely in Cambridgeshire. Het landschap van East Anglia lijkt een beetje op dat van Nederland en Vlaanderen en is een fietsgebied. Korenvelden strekken zich uit onder weidse luchten. Molens steken met hun wieken boven het met riet omzoomde waterland uit. De Fens in het zuidwesten waren moeraslanden die met hulp van Hollanders zijn drooggelegd. Nu zijn het vruchtbare landbouwgronden met sloten en dijkes. De Broads in Norfolk en Suffolk zijn ondiepe meren die zijn ontstaan door turfafgraving in de Middeleeuwen. Je vindt midden in het gebied lage heuvels van kalksteen, prachtige oude bossen en droge heidelanden. De economie van het gebied was vele eeuwen gebaseerd op wol, laken en andere textielvormen

en maakte het tot een rijk deel van Engeland totdat deze bedrijfstak bij de Industriële Revolutie naar de Midlands en het noorden verschoof. De universaliteit van Cambridge is een van de oudste en beroemdste van de wereld. Tijdens WO II waren er zeer veel luchtmachtbases voor de bommenwerpers die richting Nazi-bezet Europa vlogen.

Het gebied kent een provincievlag. Deze werd voorgesteld door George Henry Langham en overgenomen door de in 1896 gestichte London Society of East Anglians en zal van even na 1900 stammen. Het is de Engelse St. Jorisvlag met op het kruispunt van de rode armen een blauw schild belegd met drie gouden kronen, twee boven een. Het wapen is ontleend aan de Wuffingadynastie, die er in Anglo-Saksische tijden regeerde. Het ziet er hetzelfde uit als het kleine wapen van Zweden. *Afb 5*

De Pantone-nuances van de vlag zijn wit, rood 186, blauw 286 en geel 116. Verhoudingen van het dundoek 3 : 5, dit in tegenstelling tot die van de St. Jorisvlag.

Gloucestershire

Gloucestershire ligt in het zuidwesten van Engeland. Het graafschap heeft dezelfde naam als zijn hoofdstad. Andere bekende

plaatsen daar zijn Cheltenham en Cirencester. Deze laatste ligt in de Cotswold streek, in het oosten van de county. Lang geleden, tot 1373, hoorde Bristol ook bij het graafschap Gloucestershire. In juli 2007 kampte de county met de een van de ergste overstromingen in de Britse geschiedenis.

Sinds 1 juli 2008 waait er in Gloucestershire een inmiddels erkende countyvlag, die niet enkel door het kruis, maar meer door de kleurstelling opvalt. *Afb 6*

Op een groen doek staat een blauw aflopend kruis over het midden met brede crèmewitte zomen. De lichtgroene tint is Pantone 360, het crèmewit 7402 en het blauw 300. Ontwerper Jeremy Bentall verklaarde dat deze kleuren typische zaken van het landschap weergeven: het groen staat voor het platteland, de Gouden Vallei, het blauw voor de rivier de Severn en het crèmewit voor de Cotswold Stone. Bentall beschrijft het crèmewit als bleekgeel en geeft geen verklaring voor de keus van het kruis. Door het kruis wordt het dundoek ook 'Severn Crossvlag' genoemd.

De countyvlag kwam er door toedoen van Gloucesters High Sheriff Jonathan Carr. Hij schreef ter gelegenheid van het 1000-jarig bestaan van de county een wedstrijd uit. Er kwamen wel

duizend inzendingen binnen. De uiteindelijke beslissing nam Carr met zijn echtgenote samen. Ontwerper Bentall had zich aan de opdracht gehouden: zijn ontwerp was helder en eenvoudig. En ik denk opvallend door de gekozen tinten.

Isles of Scilly

Ongeveer 45 km ten zuidwesten van Land's End in Cornwall ligt de archipel van de Scilly eilanden; vijf bewoonde en ongeveer 140 onbewoonde stukjes aarde. Met uitzondering van Hugh Town op St. Mary's, dat in 1949 aan de inwoners werd verkocht, is de archipel het bezit van de Britse Kroon. St. Mary's is het grootste eiland en daar woont ook zo'n driekwart van de bevolking. Toerisme is tegenwoordig het belangrijkste middel van bestaan. Vroeger waren dit visserij en landbouw. Het klimaat is ideaal voor de teelt van bloemen. Snijbloemen en dan vooral narcissen vormen het belangrijkste exportproduct. Toeristen komen veel af op de stranden, maar er zijn ook vogelaars bij, aangezien de eilanden door hun ligging de eerst mogelijke landingsplaats en foerageerplek vormen voor trekvogels die de Atlantische Oceaan oversteken.

De archipel is al sinds de Steentijd bewoond. Later werden de eilanden door de Phoeniciërs bezocht en door de Grieken genoemd. In een beschrijving uit

de Romeinse tijd worden ze "Scillonia insula" genoemd. Van een Engelse vloot die uit Gibraltar terugkeerde naar Portsmouth werden er op 22 oktober 1707 zes zeilschepen naar de klippen van Scilly gedreven, waar er vier zonken of kapseiden. Het schijnt dat de Barbarijse zeeroovers de eilanden regelmatig aangedaan hebben en er bewoners als slaaf wegvoerden.

Bestuurlijk gezien is Scilly een unitary authority en heeft dus een eigen raad, de Council of the Isles of Scilly, die een eigen vlag voert. Op het gebied van justitie, politie en voor ceremoniële doeleinden vallen de eilanden echter onder het graafschap Cornwall.

De bevolking voert een vlag sinds februari 2002. Een maand eerder besloot men bij de Scilly News een vlag te ontwikkelen met steun van de bevolking. Na enkele stemrondes bleek de 'Scillonian Island Cross' vlag het meest toepasselijke ontwerp. *Zie afb 7*

Oogmerk was de sterke Keltische erfenis tot uiting te brengen. Dit zien we in het kruis over het midden dat herinnert aan het Keltische kruis. De vijf 'pentacles' ofwel vijfpuntige sterren staan voor de ligging van de eilanden en hun grootte. Die *pentacles* zijn een Keltisch beschermingssymbool, relevant voor de eilanden omdat deze

van strategisch belang voor Groot-Brittannië waren, speciaal tijdens de oorlogen tegen Spanje. Men koos voor de kleur wit omdat die de eigenschappen van kruis en sterren benadrukt. Er zijn mensen die er de betekenis van zuiverheid en onschuld in zien. Vlaggenkundig gezien is de vluchttop geen optimale plek voor een beeld-element. In dit geval duidt het gehele vlaggendoek op de eilanden en de uitgestrekte Atlantische Oceaan ten westen en zuiden van de archipel, als het ware een blik vanuit de hoogte.

De kleur blauw, Pantone 286, in de onderste helft van de vlag staat voor de wateren van de oceaan, die de eilanden omspoelen en die een belangrijk aspect van het leven op Scilly uitmaken. De kleur oranje in de bovenste helft van de vlag is nuance Pantone 137. Deze kleur boven de blauwe stelt de vuurgloed van de zonsondergang boven het zeewater voor. De grootste ster staat voor het eiland St. Mary, de kleinere sterren vergeleken met die van St. Mary staan voor Tresco 12:20, St. Martin's en St. Agnes 10:20, Bryher 9:20.

Lincolnshire

U vindt Lincolnshire in het oosten van Engeland aan de Noordzeekust. Het is een landelijk gebied waar het leven nog niet

Afb. 6 Gloucestershire

Afb. 7 Isles of Scilly

Afb. 8 Lincolnshire

Afb. 9 Mercia

zo gehaast is en waar men op het platteland nog aan de zondagsrust hecht. De meeste toeristen tref je er aan de kust en in de steden ten oosten van de Lincolnshire Wolds. Dat is een heuvelachtig gebied in het noordoosten van een buitengewone schoonheid. Andere natuurlijke delen zijn de Marshes, evenwijdig aan de kust, de Fens in het zuidoosten en de Lincoln Edge, een kalksteenheiling van noord naar zuid in de westelijke helft van de county.

Lincolnshire was vroeger be-

stuurlijk verdeeld in 3 Parts: Lindsey, Kesteven en Holland. Die zijn in 1974 samengegaan onder de naam Lincolnshire.

BBC Radio Lincolnshire en *Lincolnshire Life Magazine* hebben er samen een ontwerpwedstrijd georganiseerd. Uit de binnengekomen ontwerpen werden zes inzendingen geselecteerd waaruit het publiek kon kiezen. De winnaar was Michelle Andrews. Haar vlag is gekwartierd van groen en blauw met over de snijlijnen een rood aflopend van geel gezoomd kruis. Op het snijpunt van de armen is een gele liele gelegd. De verhouding van de zijden van de vlag is 3 : 5. Afb 8. De vlag is op 24 oktober 2005 aangenomen en werd op vijf plaatsen in de county voor het publiek ontuld. De kleurnuances zijn Pantone groen 355, blauw 286, geel 109 en rood 186. De kleur groen staat voor de velden, het blauw verwijst naar de zee en de wijdsse hemel. Het rode kruis is het St. Joriskruis en staat voor Engeland. De kleur geel staat voor de oogsten die in de zomer rijpen en staat tevens voor de bijnaam van de bevolking 'Yellowbellies'. De liele komt uit het wapen van de hoofdstad Lincoln.

Mercia

Mercia was een onafhankelijk koninkrijk van 527 – 879 en daarna tot 918 een tribuut- of

vazalstaat van het koninkrijk Wessex. Tegenwoordig moeten we bij de naam Mercia denken aan heel het gebied van de Midlands van de Ierse Zee tot de Noordzee. In dit gebied kun je naast de countyvlaggen ook de provinciale vlag met de naam St. Alban's Cross zien wapperen. Het is een blauw dundoek met verhoudingen van 3 : 5 belegd met een geel schuinkruis. Zie afb 9. In de historische hoofdstad van het vroegere koninkrijk Mercia, Tamworth, wappert het dundoek nog elke dag en zeker op Tamworth Castle. De provincievlag is geregistreerd met de kleurnuances Pantone blauw 280 en geel 109. Over de dikte van de kruisarmen heb ik geen gegevens gevonden.

Het vroegere koninkrijk bestond voordat de heraldiek ontstond. En het is dus waarschijnlijk dat middeleeuwse herauten een blauw wapenschild met een gouden schuinkruis aan Mercia toekenden, zoals ze dat ook deden met andere vroegere koninkrijken. Het schuinkruis verwijst naar de eerste Britse christelijke martelaar, St. Alban, naar wie de stad St Albans in

Afb.10 Nottinghamshire

Afb.11 Northamptonshire

Hertfordshire is genoemd en die ook dat schuinkruis voert. Alban zou onthoofd zijn in de Romeinse stad Verulamium – nu St Albans – ergens in de 3de of 4de eeuw na Christus. Het gouden ofwel gele schuinkruis wordt aan het koninkrijk Mercia gelinked sinds op zijn minst de 17de eeuw toen het de regio in John Speed's atlas vertegenwoordigde. De naam Midlands is pas voor het eerst in 1555 vastgelegd als 'mydlande'. Het is dus zeer wel mogelijk dat de naam Mercia voordien de voorkeur had. Mercia is de gelatiniseerde vorm van het Oud-Engelse Miercna rice, het rijk van het grensvolk. In de periode van de Angelsaksen en de Noormannen liep de grens tussen beide machten dwars door Mercia.

Nottinghamshire

Dit graafschap ligt in de oostelijke Midlands en kent de stad Nottingham als hoofdstad. Deze stad maakte tot 1998 deel uit van het county, maar kent nu een eigen bestuur. Het gebied werd in de 5de eeuw het vestigingsgebied voor de Angelen en maakte later deel uit van het koninkrijk Mercia. Ook Saksen vestigden zich hier vroeger. De naam verschijnt voor het eerst in 1016. Maar tot 1568 werd dit graafschap samen met dat van Derbyshire onder één sheriff bestuurd. Nottinghamshire is bekend van de legende van Robin

Hood en deze lag vaak in de clinch met de sheriff en zijn mannen. Nog elk jaar bezoeken drommen toeristen de stad en de omringende dorpen in Sherwood Forest. Een andere groep geïnteresseerden bezoekt het erfgoed van de steenkool- en ijzererts winning, de spoorwegen en kanalen.

De countyvlag werd aangenomen op 20 mei 2011. Twee lusteraren van BBC Nottingham, Jane Bealby en Mike Gaunt, deden presentator Andy Whittaker de suggestie om tot een vlaginstelling te komen.

Whittaker organiseerde daarop een verkiezing. Het definitieve ontwerp is opgebouwd uit elementen van ingezonden vlagontwerpen.

De countyvlag kent een donkergroen veld dat op het midden belegd is met een rood aflopend kruis met witte zomen met op de kruising van de armen een wit wapenschild waarop van donkergroen een staande boogschutter op het moment van schieten. De schutter is naar de vluchtzijde gewend. *Zie afb 10*

De kleuren zijn volgens het Pantone systeem groen 364, wit en rood 186. Het dundoek kent de verhouding 3 : 5.

De boogschutter van groen stelt Robin Hood voor. Zijn silhouet is afgeleid van het beeld van hem bij Nottingham Castle. Het groene doek verwijst naar de groene velden en bossen van het graafschap. Robin Hoods silhouet geplaatst op een wapenschild kwam in veel van de ingezonden ontwerpen voor én geeft Nottinghamshires industriële erfgoed weer. Het rode kruis met de witte zomen is het St. Joriskruis, het teken bij uitstek voor Engeland op een doek; en Nottinghamshire ligt in het centrum van Engeland.

De vlag werd voor het eerst gehesen op 24 mei 2011 bij ceremonies op diverse plekken in de county.

Northamptonshire

Dit graafschap ligt eveneens in de Midlands. Het kent sinds 11 september 2014 een eigen countyvlag die ontworpen is door Brady Ells en Ian Chadwick. De jury bij de wedstrijd voegde hier een inzending van Emma Rayif aan toe, door haar roos op het kruis te plaatsen en zo een unieke roos en vlag voor Northamptonshire te verkrijgen.

Afb 11

Het dundoek toont over het midden een aflopend gouden kruis met zwarte randen op een

baksteenrood veld. De kleuren goud en baksteenrood zijn de representatieve kleuren van het graafschap, die ontleend zijn aan het cricketteam. De kleur zwart is een verwijzing naar de leerverwerkende industrie. Het kruis duidt erop, dat het graafschap als kruispunt fungeert voor het land. De door de Romeinen aangelegde weg, Watling Street, voert door het graafschap. Ten tijde van de Danelaw was deze weg de grens tussen het Angelsaksische koninkrijk Mercia en het gebied van de Denen. Gevolg is dat het graafschap een van de weinige is met zowel Angelsaksische plaatsnamen als Deense.

De roos op het midden van het kruis en de vlag roept de zeggwijze 'rose of the shires' op. Een roos is al heel lang het symbool voor het graafschap. De roos van Emma sluit goed qua vormgeving en kleuren aan bij de afbeeldingen van rozen die vroeger al gebruikt zijn.

De vlag werd voor het eerst gehesen op 25 oktober 2014. Die datum was tevens de eerste Countyday. De graafschapsraad koos die datum, omdat dat de St. Crispinsdag is, de naamdag van de patroonheilige van het schoeisel.

In het Pantone kleurensysteem heeft de tint goud nummer 123. Dit dundoek kent twee tinten baksteenrood: Maroon 201 en 222. Groen heeft tint 35.

Historische leeuw over stroompje

De nieuwe vlag van Valkenburg aan de Geul

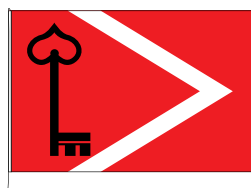
Afb. 1.
Gemeentewapen
Valkenburg aan de Geul

Afb. 2.
Wapen voormalige gemeente
Valkenburg-Houthem

Afb. 3. Vlag voormalige
gemeente Valkenburg-Houthem
en huidige gemeente Valkenburg
aan de Geul tot 2016

Afb. 4. Vlag voormalige
gemeente Berg en Terblijt

Afb. 5. Vlag huidige gemeente
Valkenburg aan de Geul vanaf 2016.

Sinds 2016 heeft de gemeente Valkenburg aan de Geul haar eenvoudige driebanenvlag ingeruild voor een dun-doek met een leeuw over een golvende baan. De gemeente zoals die nu is dateert van 1982, toen Valkenburg-Houthem samenging met Berg en Terblijt.

Door MARCEL VAN WESTERHOVEN

De wapens en vlaggen

Beiden hadden wapens en vlaggen. Valkenburg aan de Geul besloot na de fusie de oude driebanenvlag van Valkenburg-Houthem te behouden¹, maar nam wel een nieuw wapen aan met in de bovenhelft de symbolen van Valkenburg en onder die van Berg en Terblijt, het schild gehouden door twee rode Valkenburgse leeuwen (afb. 1). Valkenburg-Houthem was ontstaan in 1940, toen Valkenburg, Houthem, Oud-Valkenburg en Schin-op-Geul fuseerden. De gemeente Strucht was al in 1879 aan Schin-op-Geul toege-

voegd. Van al deze gemeenten hadden alleen Valkenburg, Houthem en Oud-Valkenburg gemeentewapens. Valkenburg-Houthem behield het sprekende gemeentewapen van Valkenburg met de drie valken en de burcht (afb. 2) en leidde daarvan de kleuren af voor de vlag in drie banen blauw, geel en rood die ze in 1959 aannam (afb. 3)². Het blauw was de veldkleur, geel was de kleur van de valken en de penningen en rood die van de burcht.

Na de fusie met Berg en Terblijt kregen het geel en het rood nog een extra lading: het geel voor de mergelsteen van de kasteelruïne en voor de gouden sleutel uit het wapen van het kapittel van Sint Servaas en het rood van de Valkenburgse leeuw en van de hoofdkleur van de oude vlag van Berg en Terblijt. Tevens was rood de veldkleur van het kapittelwapen van Sint Servaas. Het kapittel van Sint Servaas te Maastricht had Berg eeuwenlang in bezit. In het wapen van Berg en Terblijt was de sleutel zwart op zilver, maar in het oorspronkelijke kapittelwapen was die goud op rood. De vlag van Berg en Ter-

blijt was rood met een witte naar de vlucht-zijde gerichte keper met aan de broekzijde een zwarte sleutel (afb. 4). De zwarte sleutel kwam uit het wapen en verwees naar bovengenoemd kapittel en naar Berg. Specifiek voor Terblijt stond de witte keper op rood. Het is een draaiing met een kwartslag van het wapenbeeld van het geslacht Van den Bongart, waarvan leden eeuwenlang de vrije rijksheerlijkheid Terblijt in bezit hadden^{3, 4}.

De nieuwe vlag

De nieuwe vlag (afb. 5) is op 15 februari 2016 bij raadsbesluit aangenomen en heeft de volgende omschrijving: *“Drie golvende banen geel, blauw en geel waarvan de hoogten zich verhouden als 5 : 2 : 5 en over alles heen een gekroonde rode leeuw.”*

Zoals gebruikelijk staat de leeuw op een derde van de vlaglengte. Hij heeft een hoogte van circa 7/10 van de vlaghoogte. Het ontwerp van de nieuwe vlag komt van de gemeente zelf. Aanleiding was de wens van het college om de oude banenvlag te vervangen door een meer historisch verantwoord ontwerp, in samenhang met het voltooid herstel van het historisch karakter van de stad, onder andere met de herbouw van de Grendelpoort en de Geulpoort met stadsgracht, en met de viering van de 975ste verjaardag van Valkenburg op 15 februari 2016. Daarbij wilde men sterk vasthouden aan de kleuren uit de oude banenvlag. Zodoende kwam er een ontwerp met de rode gekroonde leeuw uit het wapen van de Heren van Valkenburg over een blauwe golvende baan voor de Geul tegen een gele achtergrond. Bovendien komt de leeuw in tweevoud voor als schildhouder van het huidige wapen. Daarnaast kwam deze voor op het wapen van Houthem. De Heren van Valkenburg speelden een prominente rol in de geschiedenis van Zuid-Limburg en hun

leeuw is een verbindend historisch element. De door de hele gemeente stromende Geul is een verbindend geografisch element. Het geel heeft als extra betekenis de mergelkleur die veel gebouwen in de oude stad kenmerkt.

Het eerste ontwerp had een brede blauwe baan van een derde van de vlaghoogte. Na voorleggen aan de Hoge Raad van Adel kwam deze met het advies er een smalle blauwe baan van een zesde van de vlaghoogte van te maken ter verbetering van de herkenbaarheid en zichtbaarheid op afstand; de rode leeuw contrasteert tegen een gele achtergrond immers veel beter dan tegen een blauwe.

Kanttekeningen

Er zijn nog twee kanttekeningen te plaatsen. In de eerste plaats zou de achtergrond van de Valkenburgse leeuw eigenlijk wit moeten zijn, zoals op het wapen van de Heren (daarin zilver). De Stichting Vestingstad Valkenburg propageerde eerder dan ook een witte vlag met een rode leeuw. De gemeente wilde echter sterk vasthouden aan de kleuren van de oude driebanenvlag. De andere kanttekening betreft de grote gelijkenis met de provincievlag van Limburg en het provinciewapen van Overijssel. Te groot misschien?

Bronnen

(1) *Vexilla Nostra* jaargang 20, nr. 137, maart/april 1985, p. 27

(2) Kl. Sierksma, *Nederlandse Vlaggenboek*, Het Spectrum, Utrecht 1962, p. 122/123

(3) *Vexilla Nostra* jaargang 7, nr. 41, april 1972, p. 36

(4) *Vexilla Nostra* jaargang 22, nr. 148, januari/februari 1987, p. 10

Herkenbaarheid

Bram Bartelts docent primair onderwijs

De gemeente wil ervoor zorgen dat de vlag wordt herkend en dat deze teruggrijpt op de historie en omgeving. Met de twee-staartige leeuw en het kleurgebruik is dat ook voor een deel gelukt. Maar het ontwerp van de vlag lijkt te veel op het provinciewapen van Overijssel; diezelfde golvende blauwe baan en de kleuren zie je daarin terug.

In 2011 had de gemeente een ontwerp klaarliggen, dat door de Hoge Raad van Adel was goedgekeurd, waar deze problemen niet bij speelden. Ik heb navraag gedaan over waarom dit ontwerp is gepasseerd, maar daar is nog geen antwoord op gekomen. Het ontwerp uit 2011 is minder speels, maar deze eenvoud maakt de vlag sterker. Voor alle inwoners uit Valkenburg aan de Geul is deze vlag goed te herkennen. Meer visuele hints in de vlag over de omgeving zijn niet nodig. In Valkenburg weten ze ook zonder golvende blauwe baan wel waar de Geul door het landschap loopt.

Mijn advies: niet hijssen en het ontwerp van 2011 nog eens goed bekijken.

Hijzen of niet ?

Onafhankelijk van elkaar geven in deze rubriek drie deskundigen hun mening over een vlag die hen door de redactie is voorgelegd. Dit moet leiden tot discussie over de criteria waaraan een 'goede' vlag zou moeten voldoen. In deze aflevering de nieuwe vlag van **Valkenburg aan de Geul**.

Leeuw uit zijn habitat

Theun Okkerse ontwerper

'Het centrum van Valkenburg heeft als kloppend hart van de gemeente Valkenburg aan de Geul inmiddels een ware metamorfose ondergaan' lees ik op de gemeentelijke site. Nu wappert er in de gemeente een 'bijna' Overijsselse banier, die ook sterk aan de Limburgse- maar zeker ook aan Zuid-Hollandse provincievlag doet denken.

Dat laat zich moeilijk rijmen met wat de heren van Valkenburg in het kloppende hart ooit zelf hesen: een rode leeuw op een witte ondergrond.

De reden dat er een nieuwe vlag moest komen was dat de oude banenvlag niet paste bij de pitoreske kasteelruïne en de twee stadspoorten die pas gerestaureerd en gereconstrueerd waren.

Het is dan ook onbegrijpelijk dat het geel – mergel – zo'n prominente plaats in het vlagontwerp heeft gekregen. Mergel kan dan wel het materiaal zijn waarmee de burcht is gebouwd, maar dat rechtvaardigt de betekenisverhuizing van Limburg naar Overijssel / Holland niet.

Hier word het bewijs geleverd dat amateurisme ongelukkige ontwerpen oplevert: onbelangrijke elementen als visuele zoenoffers (het geel komt uit de oude vlag) die tot verwarrende vlagontwerpen leiden.

Het was beter geweest als de 'gemeentevlag' los zou staan van het werkelijke grondgebied. Dan kunnen er twee vlaggen gevoerd worden: één voor de gemeente Valkenburg aan de Geul en één voor Valkenburg zelf; gewoon wit met een rode leeuw. Het kasteel mag dan een ruïne zijn, maar er kan wel een gave vlag wapperen!

Deze vlag niet hijzen.

Van leeuw naar valk?

Dr Willem van Ham oud-archivaris

Ook in het stukje Nederland, dat het mooiste zou zijn, kunnen zaken veranderen – zij het niet altijd even plotseling. De vlag van Valkenburg uit 1959 bestond bijna 60 jaar uit drie even hoge banen van blauw, geel en rood. De nieuwe vlag, vastgesteld in februari 2016, had wel dezelfde kleuren als de oude, maar volgorde en beeldvorm laten een heel anders geheel zien. Officieel wordt deze omschreven als: "drie golvende banen geel, blauw en geel, waarvan de hoogten zich verhouden als 5:2:5 en over alles heen een gekroonde rode leeuw".

Welke de betekenis kan aan de kleuren en figuren werden toegekend? De beschrijving geeft hierover maar gedeeltelijk een oplossing. Het geel verwijst niet alleen naar de gele mergelsteen waaruit de burcht aan de Geul is gebouwd, maar ook naar de gele (gouden) sleutel in een rood veld die het wapen van het Sint-Servaaskapittel te Maastricht uitmaakte. Dit kapittel had belangrijke bezittingen in Berg en Terblijt. Blauw verwijst als vanzelfsprekend naar het riviertje de Geul. De rode leeuw was niet alleen de wapenfiguur van de heren van Valkenburg, maar symboliseerde ook hun bezit (heerlijkheid, later graafschap). Voor de komst van Fransen had het Land van Valkenburg 41 dorpen omvat. De tegenwoordige gemeente komt niet verder dan 11 stuks! Wel wordt het wapenschild van Valkenburg aan de Geul sinds 1984 aan beide zijden gedragen door een Valkenburgse leeuw.

Er kan echter nog een bezwaar tegen de nieuwe vlag naar voren worden gebracht. In zijn samenstelling mag het dundoek

zeker bijzonder fraai genoemd worden maar het kende een voorganger van vrijwel gelijke figuratie en kleurstelling. Dat was de vlag van Limburg, die in hoofdzaak een blauwe baan combineerde met de Limburgs – Valkenburgse leeuw. Eén van de varianten van de hand van de architect Louis Maris te Maastricht die in 1948 op de ontwerptafel kwamen, omschreef hij als: "In goud (geel) een blauwe balk, waaroverheen geplaatst aan de broekzijde (stokzijde) en daarnaar gewend, een gekroonde, rode leeuw met dubbele staart." Al schijnen beide beschrijvingen naar onderling erg verschillende vlaggen te verwijzen, indien men de tekeningen naast elkaar zet worden de overeenkomsten volkomen duidelijk.

Valkenburg aan de Geul is zeker een onderdeel van Limburg dat (misschien) wel het mooiste is, maar het blijft toch een specifieke regio die door zijn historische betekenis een eigen 'sprekende' vlag verdient. Daarom kan bij een volgende grensverandering deze 'nieuwe' vlag uit 2016 beter gestreken worden. Een alternatief ligt voor de hand: de symbolische toren uit het aloude stadswapen met als bekroning een valk zou dan in dubbele zin in top gehesen kunnen worden. Wat mij betreft hoeven wij daar geen 60 jaar meer op te wachten.

Literatuur

- S. van Broekhoven e.a., Monumenten in Nederland. Dl. Limburg. Z.pl. (2003) 355-357.
- M. Habets, De Heren van Valkenburg. Walram en Valkenburgse Leeuw. Database Nederlandse Gemeentewapens www.vestingstadvalkenburg.nl
- J. Poels en G.Urlings, Hoog in top. 60 jaar Limburgse vlag 1953-2013. [Maastricht] 2013.
- M. van Westerhoven, 'Historische leeuw over stroompje', Vlag! 22/280, voorj. 2018, 29-30.
- J. Poels en provincie Limburg, *Wapenfeiten*, [Maastricht] 2011.

De gepavoiseerde (versiert met seinvlaggen) bijna tachtig jaar oude zeesleper 'Hudson' uit Maassluis tijdens de vlootschouw van 'Dordt in Stoom', mei 2018.
Foto Theun Okkerse